

 **Laiškai
lietuviams**

lapkritis / november 1985

RUDENS NUOTAIKOS	325 Juozas Vaišnys, S.J.
AR EVOLIUCIJOS TEORIJA NEIGIA KŪRĖJĄ DIEVĄ?	327 P. Daugintis, S.J.
“JEI KAS TROKŠTA BŪTI PIRMAS”	331 Chiara Lubich
TEOLOGINIAI MĄSTYMAI	333 Vytautas Bagdanavičius
PRIGIMTIES REIKALAVIMAI IR ŽMOGAUS ELGSENA	335 P. Daugintis, S.J.
“NEBIJOM, NET JEI ŽEMĖ DREBĖTŲ”. . .	338 Kun. Jonas
MEDITACIJOS	343 Aleksandras Kelmietis
IŠ ISTORINIŲ VERSMIŲ	343 Paulius Rabikauskas, S.J.
ĮTARINĖJIMAI: SU PAGRINDU AR BE PAGRINDO?	347 Juozas Vaišnys, S.J.
IŠ KUR KYLA VAIKŲ NESUSIPRATIMAI SU TĖVAIS?	348 Aleksandra Gražytė
DĖL KO JAUNIMAS NUTOLSTA NUO RELIGIJOS?	350 Milda Palubinskaitė
TĖVYNĖJE	351 Gediminas Vakarlis
KALBA	356 Juozas Vaišnys, S.J.
TRUMPAI IŠ VISUR	358 J. Pr.
“LAIŠKŲ LIETUVIAMS” KONKURSAS	360 Red.

Daugumas šio numerio iliustracijų — nuotraukos iš Vilniaus universiteto.
Viršelio piešinys — Giedrės Čepaitytės.

STATEMENT OF OWNERSHIP

LAIŠKAI LIETUVIAMS—Letters to Lithuanians—is published monthly except July/August, when bi-monthly. Its publishers and owners are the Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., a non-profit religious society approved by the Roman Catholic Church. The editor is Rev. Joseph Vaišnys, S.J. The managing editor is Mrs. Aleksandra Likander. The offices of editors, publishers and management are located at 2345 West 56th Street, Chicago, IL 60638. In the preceding 12 months “Laiškai Lietuviams” averaged a press run of 2490. Total distribution—2407 copies, mail subscription—2327, free distribution—80. None (0) distributed to news agents and none (0) sold through dealers; left-overs 83 copies. Annual subscription is \$8.00, single copy 800. Second class postage paid at Chicago, IL and additional mailing offices.

*religinės ir tautinės
kultūros žurnalas*

1985 / LAPKRITIS - NOVEMBER / VOLUME XXXVI, NO. 10

RUDENS NUOTAIKOS

JUOZAS VAIŠNYS, S.J.

Kai praeina linksmas pavasaris ir pasibaigia saulėta vasara, kai ateina apsiniaukęs ruduo, kai lapkričio vėjas apnuogina medžių šakas ir pakelėse sklaido sudžiūvusius lapus, kai mėlyną dangų apgaubia pilki debesys ir vis rečiau leidžia prasiskverbti saulės spinduliui, visa gamta lyg surimtėja, susimąsto. Susimąsto ir žmogus. Nėra pavasario pumpurų nei vasaros žiedų. Medžių šakose paukščių lizdai riogso, vėjo pešiojami, be jokios gyvybės. Parke dunkso vienišas, dulkėmis apneštas suoliukas. Niekas ant jo neatsisėda. .. Nėra nei džiaugsmo, nei gyvybės. Ir žmogus pasijunta vienišas. Jam liūdna. Pro ausis švilpia vėjas laidotuvių maršo akordais ir neša mintis į kapines, kur tiek daug žmonių nukeliavo, kur kada nors ir jis keliaus. Taip, tikrai keliaus — nori, ar nenori. Argi pilnas būtų žmogaus gyvenimas be nukritusių rudens lapų, be kelionės į kitus kraštus? Juk ir paukščiai rudenį į šiltus kraštus iškeliauja.

Nukrinta medžių lapai, kad ataugtų gražesni. Užgęsta žmogaus gyvenimas, kad prašvistų laimingesnis. Argi galėtume džiaugtis pavasariu, jei nebūtų rudens? Ar triumfuotų prisikėlimas, jeigu iš gyvenimo būtų išvyta mirtis? Gimusi gyvybė baigiasi mirtimi, bet iš mirties gimsta nemirštanti gyvybė. Ateities nematančiam trumparegiui ruduo labai liūdnas, bet kas laukia pavasario, tas ir plikuose stagaruose jau mato pumpurus ir žiedus. Kam šis gyvenimas yra tikslas, tam mirtis — didžiausia katastrofa, bet jei kuris čia tik keliauja — tas gimsta mirtyje.

Rimta rudens nuotaika priverčia ne vieną susimąstyti. Nukritę medžių lapai daugeliui nukloja kelią į kapus, kur guli nuo gyvenimo medžio nukritę lapai — mūsų mirusieji. Žvarbus rudens vėjas plačiai atidaro kapinių vartus, ir susirenka ten gyvieji tarp mirusiųjų. Apsiniaukęs lapkričio dangus

Prie Vilniaus universiteto esanti graži barokinė Šv. Jono bažnyčia, dabar paversta muziejumi.

J. Polio nuotr.

priverčia uždegti žvakutes, kad šviesiau atrodytų mūsų mylimųjų kapai. O tiems, kurių tik relikvijos čia guli, dar daugiau šviesos suteikia žvakutės mūsų širdyse. Tos žvakutės, kurios dega Amžinąją Šviesą. Tai yra tos Šviesos atspindžiai — iš jos išeina ir į ją grįžta.

Ne, lapkritis nėra liūdnas. Gal tik iš paviršiaus jis taip atrodo. Ruduo nėra džiaugsmo priešas, jis padeda pagrindą ne paviršutiniškam, bet tikram ir pastoviam džiaugsmui. Kai žmogus neįsigilina į daiktų esmę, daug kas jam juoką sukelia, bet, kai giliau pagalvoja, neretai tie patys dalykai jam ašaras išspaudžia. Tik ašaromis nuplautas džiaugsmas yra skaidrus, tik skausme gimusi meilė yra pastovi. Tad, išmokus klausytis, ką nukritę lapai kalba, žmogaus gyvenimui duodama prasmė, rudens filosofija rimtai atsako į daugelį sunkiausių gyvenimo klausimų, prieš kuriuos kitos filosofinės sistemos yra bejėgės.

Tada ir lapkričio pabaigoje atėjusi Padėkos diena žmogui yra suprantamesnė. Kai atviru ir gilesniu žvilgsniu jis apsižvalgo, pamato, kad daug kam turi būti dėkingas. Prieš jo akis tiesiasi tiek daug rankų, kurios dirbo ir plušo, kad jis pasijustų laimingesnis. Štai Dievo ranka, kurios vienu mostu jis žmogumi tapo. Štai motinos rankos, kurios jį nešiojo. Kieta tėvo ranka jam paruošė maistą ir butą. Ir dar tiek daug kitų rankų: seserų, brolių, draugų... Tai prisiminus, savaime jungiasi ir aukštyn kyla rankos nuoširdžiai padėkos maldai už viską, ką jis turi ir kas jis yra.

AR EVOLIUCIJOS TEORIJA NEIGIA KŪRĖJĄ DIEVĄ?

P. DAUGINTIS, S.J.

Krikščionys tiki, kas yra rašoma pačiuose pirmuose Šv. Rašto puslapiuose, Pradžios knygoje, kad Dievas sutvėrė pasaulį su visais jo kūnais, gyviais ir žmogumi per šešias dienas. Bet mokslinė evoliucijos teorija rodo, kad pasaulio susiformavimas truko milijonus metų. Užtat darvinistai, materialistai, komunistai ir kiti ateistai skelbia, kad gyviai išsivystė vieni iš kitų. Pasaulio kūnų ir gyvių išsivystymui nereikia Kūrėjo Dievo. Tad jo ir nėra.

Tuose skelbimuose beatodairiškai maišomi tikri dalykai su netikrais ir drąsiai skelbiamos nepagrįstos klaidingos išvados. Pirmiausia pati mokslinė evoliucijos teorija klaidingai skelbiama kaip šimtaprocentinė mokslinė tiesa. Antra, neteisingai su ja sujungiamos filosofinės išvados ir daromi pasaulėžiūriniai teigimai.

MIKROEVOLIUCIJA

Evoliucijos teorija, apskritai kalbant, yra teorija arba mokslinis aiškinimas, kad visi gyvi organizmai yra kilę iš vienos ar tik keleto pirmykščių formų. Prileidžiama, kad šios formos kilo iš negyvosios materijos.

Ši teorija vienu ar kitu būdu buvo skelbiama 18-tojo šimtmečio gale, ypač Buffono ir Lamarcko. Tačiau ji plačiau paplito, Karoliui Darvinui paskelbus savo gausiais duomenimis paremtus veikalus: *Origin of Species* (*The Origin of Species by Means of Natural Selection or the Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life*) (1859 m.) ir kiek vėliau (1871 m.) išleista *Descent of Man*. Vėliau kiti mokslininkai smulkiau ją išvystė, o tyrinėtojai įvairiais radiniais bei faktais ją rėmė ir stiprino.

Labai svarbu žinoti ir skirti *mikroevoliuciją* ir *makroevoliuciją*. Mikroevoliucija (mažoji evoliucija) — tai išsivystymas naujų gyvių toje pačioje rūšyje (species), pvz., įvairių šunų rasių ir porušių. Pagal kitus —

tai išsivystymas toje pačioje gyvių giminėje, pvz.: šuo, vilkas, šakalas.

Makroevoliucija (didžioji evoliucija)—tai išsivystymas, apimantis platesnių biologinių kategorijų gyvius.

Mikroevoliucijos buvimo tikrumas yra labai stipriai daugeliu atvejų įrodytas. Tikrumas plaukia tiek iš gyvų organizmų studijų, tiek iš fosilijų arba suakmenėjusių iškasamų liekanų, dažniausiai griaučių. Taigi vieni įrodymai yra biologinio pobūdžio, kiti istorinio, t.y., kad iš tikro randamos perėinamosios formos.

Kur palankios geologinės formacijos dėka nuosėdos per amžius vienodai sugulė, galima stebėti, kaip vyko kurio nors organizmo išsivystymas iš pradinės lyties per eilę nuolatinių pasikeitimų į galutines formas. Šios yra neabejotinai skirtingos rūšys (species). Panašiai toks ryšys galimas nustatyti ir tarp giminių.

Sunkiau yra nustatyti faktą, kad evoliucija tebevyksta ir dabar. Mat ir mažiems evoliuciniams pasikeitimams reikia labai daug metų. Tai lengviau yra pastebėti, kai tos pačios rūšies gyviai yra šimtams metų atskiriami vieni nuo kitų. Yra gerai žinoma viena žuvų rūšis (char), kuri tebegyvena Arktikos vandenyne ir plaukia neršti į upes. Ledyno laikotarpiui baigiantis (prieš 20.000 metų) ir ledui tirpstant, Skandinavijoje susidarė ežerai, atskirti vienas nuo kito. Juose per šimtmečius pirmąją char žuvys išsivystė į daugelį kitų rūšių ir porūšių. Panašiai atsitiko su kiškiais.

Evoliucijos priešininkai, pvz. kreacionistai, tvirtina, kad kiekviena gyvių rūšis (species) buvo atskirai sutverta. Jų svarbiausias argumentas prieš evoliucijos teoriją yra šis: skirtingų rūšių gyviai tarp savęs nesikryžiuoja, o retai pasitaikantieji hibridai yra nevaisingi.

Evoliucionistai sako, kad tai ne visiškai tiesa. Tiesa, kad hibridai nesikryžiuoja su savo tėvų rūšies individais ir jų daugumas yra nevaisingi, tačiau dalis hibridų yra bent iš dalies vaisingi. Tai priklauso nuo rūšių ir įvairių veiksnių. Augalus kryžiuojant ir vartojant ypatingus auginimo būdus, kar-

tais išvedamos visai vaisingos naujos augalų rūšys. Kartais kryžiuojant net skirtingų giminių augalus, pvz., kviečius ir ryžius, ridikus ir kopūstus, cukrines švendres ir bambukus, galima tai pasiekti. Tokiu būdu prieš 50 metų iš skirtingų giminių žolių natūraliai yra kilusi žolė, vadinama Spartina. Yra panašių atvejų ir su žuvimis bei paukščiais. (Plg. Ervin Nemeszeghy, S.J., ir John Russel, S. J., *Theology o j Evolution*, Notre Dame, Ind., 1972 m., 14-16 psl. Šia knyga pasinaudota ir tolimesniuose svarstymuose).

MAKROEVOLIUCIJA

Makroevoliucija yra gyvių išsivystymas iš kitų ne tiek artimų biologinių kategorijų, pvz., lokinių iš šuninių, žinduolių iš roplių, žuvų iš moliuskų ir pan. Šios evoliucijos buvimui įrodyti yra ne tiek istorinių radinių, kiek argumentų iš gyvių kūnų anatomijos, fiziologijos, biochemijos ir pan.

Evoliucijos priešininkai sakosi turį tvirtą argumentą paneigti makroevoliuciją, nes jos negalima įrodyti iš fosilijų. Tačiau evoliucijos šalininkai aiškina, kad fosilijos tik retais atvejais galėjo susiformuoti, o ir susiformavusios galėjo būti sunaikintos, vykstant žemės paviršiaus erozijai.

Kartais vis dėlto *randami tarpiniai tipai*. Toks yra paukščio *Archaeopteryx* radinys. Jis, nors turi plunksnas ir sparnus, savo anatomiška struktūra labiau panašus į roplius negu į paukštį. Dėl tam tikrų priežasčių tarpinių formų fosilijų negalima laikyti tiesioginės linijos palikuonimis. Tačiau jos yra arti tos linijos. Tai rodo, kad biologškai tarpinės formos yra galimos.

Pagal turimus geologinius duomenis, makroevoliucija vyko ne nuolatiniu, lėtu procesu, bet "periodiniais šuoliais". Tad nebuvo laiko ir galimybių susidaryti ir išlikti tarpinių formų fosilijoms.

Geologiniai radiniai palaiko evoliucijos teoriją, taip pat parodydami, kad organizmuose pasikeitimai vyko *gerėjimo arba pažangos kryptimi*, nors ne visada tiesia linija.

Vilniaus universiteto observatorijos kiemas.

J. Polio nuotr.

EVOLIUCIJOS PRIEŽASTYS IR VEIKSNIAI

Kaip išaiškinti evoliucijos vyksmo priežastis? Kokie yra to priežastingumo veiksniai? Didžia dalimi tai dar nėra išaiškinta, nors yra sudaryta daug įvairių hipotezių.

Pagal Darviną, vienas svarbiausių veiksnių yra *natūralinė atranda* (selekcija), t.y. kovoje už būvį tam tikroje aplinkoje išsilaiko tie gyviai, kurie koku nors būdu yra pranašesni už kitus. Tas pranašumas, paveldėjimo keliu perduotas ateinančiai kartai, pamažu keičia gyvio struktūrą. Taip susidaro naujos gyvių rasės, rūšys ir porūšės. Evoliucija vyksta ir dėl gyvių kryžiuimosi, klimato, geografinės aplinkos pasikeitimo, izoliacijos ir kitų panašių faktorių.

Dabar nustatyta, kad pasikeitimas, įvykęs dėl aukščiau minėtų veiksnių, turi savo pagrindą *genuose*. Genai — tai ląstelės branduolio sudedamosios dalelės. Jų ląstelėse, ypač sėklinėse, yra labai daug. Jie susijungia į kaspinėlius, o jų chromozomai į siūlelius, kurie kartais pertrūksta ir nebe taip susijungia, ypač po apvaisinimo dalinantis celės branduoliams. Taip atsiranda organizmo pasikeitimas.

Pagal H.J. Miller, pasikeitimų dažnumas labai įvairus. Vieno paprasto geno iššauktas pasikeitimas iš milijono genų yra tik vienas atvejis. Todėl anksčiau būdavo tvirtinama, kad tai vyksta atsitiktinai. Tačiau sėklinėse ląstelėse tų pasikeitimų būna dažniau. Tie pasikeitimai tokie nežymūs, kad jų pastebimas tik vienas nuošimtis.

Manoma, kad tokių natūralių pasikeitimų priežastis gali būti ir kosminių spindulių bei radioaktyviųjų medžiagų spinduliuavimas.

Tad aiškėja, kad genų pakitimas su biochemine chromozomų reakcija yra gyvių organizme ir paveldėjime vykstančių pasikeitimų pagrindinis veiksnys, turbūt veikiant ir šalutiniams veiksniams bei sąlygoms. Kaip jie veikia, dar nežinoma. Tačiau atrodo, kad evoliucijos veiksmas galimas išaiškinti genais ir gamtoje susidarantais veiksniais bei sąlygomis. Taip pat ir evoliucija, kaip jau minėta, nėra 100% tikras faktas, ypač žiūrint istoriko akimis dėl pereinamųjų formų fosilijų trūkumo. Vis dėlto dabar evoliucija, kaip mokslinė teorija, yra priimta daugumos katalikų ir ne-

katalikų biologų ir daugelio teologų, nors ji dar nėra mokslinė tiesa.

Biologams sunku be evoliucijos teorijos apsieiti. Ji išpildo visas geros mokslinės teorijos sąlygas: įgalina jį sujungti plačios apimties geologijos, lyginamosios anatomijos, fiziologijos, embriologijos, genetikos ir gamtos istorijos duomenis.

Dabartinio žinojimo ir mokslo tarpsnyje ji yra vienintelė teorija, atitinkanti minėtus reikalavimus ir tarnaujanti tiems uždaviniais. Vienintelis jos pakaitalas, atrodo, galėtų būti tik ypatingo tvėrimo teorija, aiškinanti, kad kiekviena gyvių rūšis ar šeimyna būtų specialiai Dievo sutverta iš nieko ar koku stebuklingu būdu iš jau esančios medžiagos. Bet tuo atveju mokslininkui biologui būtų nesuprantama, ką daryti su tiek daug radinių ir kodėl būtų sutvertos tarpinės formos, kaip tik prieš staugiai pasirodant naujoms biologinėms formoms (rūšims, giminėms). Todėl biologai priima evoliucijos teoriją. Ją priima ir daug kitų mokslo žmonių, filosofų ir teologų.

AR EVOLIUCIJA NEPANEIGIA SUTVĖRIMO?

Bet kaip katalikai biologai ir teologai, pripažįstantys mokslinę evoliucijos teoriją, gali ją suderinti su krikščioniškuoju mokslu, kad viskas yra Dievo sutverta, ir su Šv. Raštu, kuriame parašyta, kad Dievas atskirai sutvėrė įvairias gyvių rūšis, o ne jos išsivystė iš ankstyvesniųjų?

Apie tai yra įvairių aiškinimų mokslininkų ir teologų tarpe. Čia pateikiame Kari Rahner, S.J., neseniai mirusio, vieno žymiausių šių dienų teologo, aiškinimą, kurį priima ir daugelis kitų. Žinoma, čia jį pateiksime tik labai suglaustai.

Pirmiausia K. Rahner iš anksto pastebi, kad savo svarstymuose remiasi prielaida, jog evoliucijos faktas yra gamtos mokslų nustatytas. Filosofijos ir teologijos metodais jis negali būti nei atmestas, nei patvirtintas. Tačiau evoliucijos sąvoka teologiškai gali būti naudojama. Kiekviena sutverta būtis yra ribota, ji yra pradžios ir raidos stadijoje. Ji yra dalis vieningos pasaulio visumos, kuri eina atbaigimo link.

Gera pagrįsta filosofijos tezė apie esminį ontologinį skirtingumą, esantį tarp grynai fizinio pasaulio ir biosferos (gyvų būtybių), teologiškai nei priimtina, nei atmestina. Tačiau perkelti biologines kategorijas ta pačia prasme į žmogaus sferą — reikia atmesti kaip *objektyviai eretišką*. Žmogaus evoliucija yra iš esmės kitos rūšies, yra kitokia, heterogeniška. Mat protas, dvasia, asmuo, antgamtinis išganymas iš esmės skiriasi nuo biosferos. Žmogus ir jo evoliucija yra tveriančio Dievo specialaus akto rezultatas. Tai prileidus ir galutinai išsiaiškinus, yra teisėta kalbėti apie pasaulio evoliuciją.

Kaip suprasti sutvėrimą, įjungiantį evoliuciją? Karl Rahner aiškina, primindamas, kad Dievas ne tik sutveria tvarinius, bet ir juos palaiko buvime ir drauge su jais veikia. Tai lyg panašu į motinos veikimą: pradėjimas, gimdymas, maitinimas, auginimas, drauge veikimas su savo kūdikiu.

Sutvėrimas, tas Dievo antgamtinis priežastingas veikimas, įgalina ir tvarinį išaugti ir aktyviai vykdyti reikiamą papildymą, net esminio ir substancialaus pobūdžio. Kai vyksta esminis ko nors naujo atėjimas į buvimą (pvz. paukščio) per žemesnį (sakykim, roplį), tai dieviškasis impulsas tokiam savęs peržengimui visiškai atitinka sutvėrimo sąvoką ar sampratą.

Į visą pasaulį galima žiūrėti, kaip į judantį vienu evoliucijos vyksmu nuo pat savo materialinio prasidėjimo link dvasinio ir personalinio atbaigiančio išsipildymo. Tai vyksta jo dieviško dinamizmo dėka, kuris suteikia jo būtims savęs peržengimą ir orientaciją. Panašiai pasaulio kūnų ir gyvių evoliuciją aiškina ir Teilhard de Chardin (plg. "The Phenomenon of Man").

Pažvelkime, kaip konkrečiau gyvių evoliuciją būtų galima įsivaizduoti. Žmogui nesuprantamu, nuostabių būdų iš augalo sėklėlės ar gyvio kiaušinėlio Dievo sukurtu, į genus įdėtu ir tėvų sėklinėm ląstelėm perduotu *embrioniniu dinamizmu*, veikiant reikiamiems veiksniams (šilumai, vandeniui ir kt.), palengva išdygsta augalėlis ar susiformuoja ir gimsta gyvūnėlis. Arba šiek

ties kitaip galėtume sakyti, kad Dievo sutvėrto evoliucinio dinamizmo dėka tartum įmontuojamos "programos" į sėklinių ląstelių genų baltyminių rūgščių molekules, įrašomos į jų chromosomų kaspinėlius ir, veikiant naujiems atitinkamiems veiksniams, susiformuoja ir išdygsta ar išrieda ir gimsta kitokios biologinės klasės augalai ar gyvūnėlis.

Kad iš žemesnių gyvūnų galėtų išsivystyti žmogus, tai Dievas dar sutvėrė *specialią* evoliucinio dinamizmo "programą", įdėdamas ją į genus ir jų chromosomų kaspinėlius. Atitinkamiems faktoriams veikiant, ši "speciali programa" tampa įjungta ir veikianti. Užtat susiformuoja ir gimsta visai naujo biologinio tipo gyvūnas — dvasingas žmogus.

Tad, apamai kalbant, mokslinė evoliucijos teorija neneigia, kad Dievas sukūrė pasaulį su jo gyvūnais. Jis sukūrė juos su specialiu evoliuciniu dinamizmu, įgalinančiu gyvių išsivystymą. Ji suderinama ir su specialiu žmogaus sutvėrimu.

Tačiau kaip teologai, suderinantys evoliucijos teoriją su pasaulio sutvėrimu, gali suderinti ją su Šventuoju Raštu? Juk pirmuosiuose Šv. Rašto puslapiuose rašoma, kad Dievas sutvėrė pasaulį su jo kūnais, augalais, gyvūnais ir žmogumi per šešias dienas. Ogi evoliucijos teorijos šalininkai tvirtina, kad pasaulis išsivystė per šimtus milijonų metų.

Jie tai suderina, pasinaudodami Šv. Rašto žinovų, egzegetų, senovės kalbų tyrinėtojų, istorikų ir kitų mokslininkų tyrinėjimų duomenimis bei Katalikų Bažnyčios oficialiais dokumentais apie Šv. Rašto aiškinimą. Čia tegalima tik labai trumpai apie tai paminėti.

1. Pasaulio sutvėrimo nupasakojimas arba istorija, kaip ir visa Biblija, siekia pateikti žmonėms *religines tiesas*, dalykus ir įvykius, o ne mokslines tiesas, astronomijos, fizikos, zoologijos, botanikos, etnologijos, istorijos ar kitų mokslų skelbiamus dalykus.

2. Dievas, apreišdamas religines tiesas ir išganymo dalykus, turėjo apsiriboti — turėjo jas perduoti *žmogišku būdu*, t.y. anų

laikų kalba, sąvokomis, įvaizdžiais, supratimu ir pasaulėžiūra.

3. Be to, įkvėptieji Šv. Rašto autoriai, tai rašdami ir nupasakodami, naudojami tai viena, tai kita literatūrine forma (poema, religine apysaka, parabole, pranašyste, tiesiogine kalba, istoriniu aprašymu). Tad ir skaitant pasaulio sukūrimo pasakojimą, atrodo, negalima nenuginčijamai įrodyti, kad autoriai siekė aprašyti tik istorinius įvykius (plg. II Vat. susirinkimo dogmatinę konstituciją "Apreiškimas", 12 nr.).

Taigi įkvėptieji Šv. Rašto autoriai pasaulio sutvėrimo pasakojimu norėjo pasiskelbti, kad yra tik vienas visagalis Kūrėjas Dievas, kad jis viską sukūrė, ir kad viskas, kas buvo sukurta, buvo labai gera, o taip pat ir tai, kad viskas buvo sukurta ne iš karto, bet tam tikrais laiko tarpais.

Turint tai prieš akis, galima protingai teigti, kad evoliucijos teorija bent principiškai *nėra nesuderinama* su Šventraščio pasakojimu apie pasaulio sutvėrimą (žr. Ervin Nemeszeghy, S.J., *Theology of Evolution*, 38 psl.).

"JEI KAS TROKŠTA BŪTI PIRMAS"

CHIARA LUBICH

"Jei kas trokšta būti pirmas, tebūnie paskutinis ir visiems tetarnauja!" (Mk, 35).

Kai Jėzus keliavo Jeruzalės link, kur jo laukė mirtis ant kryžiaus, jį sekė apaštalai ir kelyje ginčijosi, kuris iš jų didžiausias. Jėzus, patyręs apie ką jie kalbėjosi, jiems tarė: "Jei kas trokšta būti pirmas..." Tada, paėmęs mažą vaiką (to meto žydų bendruomenėje vaikai neturėjo suaugusiųjų teisių ir jiems nebuvo skiriamas koks ypatingas dėmesys) ir pastatęs jį tarpe, apsikabino jį ir pasakė: "Kas vardan manęs priima tokį vaikėlį... priima tą, kuris yra mane siuntęs" (Mk 9,37).

Tais žodžiais ir tokiu pasielgimu Jėzus mokė, kad tie, kurie nori būti pirmais, turi tarnauti visiems, o ypatingai "mažiau-

siems". Tas ypatingas įvykis, pagaudamas mūsų dėmesį, sukelia ir gilesnių minčių. Gal labiausiai mus paliečia tas kontrastas tarp Jėzaus ir apaštalų. Jėzaus širdis degė troškimu įvykdyti tą misiją, kurią jam Tėvas pavedė, nors jis ir žinojo, jog tai reišktų jo mirtį. O apaštalai buvo pagauti tuščios ambicijos ir žemiškų polėkių. Užtai jie ir ginčijosi, kas turės pirmą vietą Karalystėje ir apaštalų tarpe, nes labai menkai tepažino Jėzų ir nesuprato, kokia bus ta naujoji Karalystė, kurios įkurti jis atėjo.

Bet jie Jėzų mylėjo; jie paliko viską ir sekė jį. Jie tik ginčijosi, kas turės pirmą vietą. Ir nors jų meilė turėjo mažai šviesos bei buvo susimaišiusi su žemiškais troškimais, kiekvienas jų norėjo būti kuo arčiau siai Jėzaus.

Jėzus, gerai žinodamas, kas buvo jų širdyse, jų nepabarė, tik juos pataisė, nuskaidrino jų jausmus ir padėjo suprasti, kad būti "pirmuoju" jo Karalystėje ir arti jo priklausys nuo to, kuriems bus Tėvo skirta.

Tais žodžiais Jėzus ne tik mokė apaštalus, bet kartu parodė, kas jis yra. Jų ginčas suteikė jam progos atskleisti intymiausią ir labiausiai paslėptą jo sielos aspektą, tai kas jam svarbu, kam teikė pirmenybę, jo veikimo būdą, kuris taip skirtingas nuo mūsų. Jis pasirinko būdą keisti pasaulį, pradėdamas ne nuo viršaus, ne siekdamas pergalės bei kontrolės, bet nuo apačios, pasirinkdamas paskutinę vietą. Jis norėjo keisti pasaulį, mylėdamas ir tarnaudamas mažiausiems, vargdieniams ir menkiausiems.

Kiekviena bendruomenė, kiekviena visuomenė, todėl taip pat ir dvasinė bendruomenė, kurią Jėzus pradėjo kurti, kadangi ji sudaryta iš žmonių, gyvenančių žemėje, turi būti organizuota ir turėti struktūrą, kad galėtų siekti pasirinktų tikslų ir, reikalui esant, padėti jos nariams. Todėl turi būti ir matoma hierarchija, t.y. žmonės, kurie įvairiose pareigose ir tarnavime būtų atsakingi. Tačiau pagal naują logiką, kurią Jėzus įvedė ir kuri yra pagrindas jo bendruomenei, asmens vieta, kurią jis užima, ar padėtis bendruomenėje yra visiškai antraeilis dalykas. Svarbiausia yra tai, kad gal-

vojimas ir veikimas būtų kaip Jėzaus; rinktis paskutinę vietą, tarnauti mažiausiems. Jėzui net autoritetas neturi reikšmės, jei jis netarnauja ir nėra meilės išraiška.

Čia visai aišku, jog Jėzus nori, kad savanaudiško ir dominuojančio galvojimo laikymasis būtų visiškai atmestas, nes toks požiūris, tūnodamas kiekvieno širdy, ją sumenkina, gadindamas net kilniausias ir šventas iniciatyvas.

Mes vykdysime Dievo planą, kokį jis kiekvienam mūsų turi, ne imponuodami, bet stengdamiesi būti paskutiniais. Taip elgdamiesi, galėsime dalyvauti Jėzaus meilės revoliucijoje, kurią jis sukėlė pasaulyje, save sunaikindamas iš meilės kitiems.

Kaip mes galėtume pagal tuos jo žodžius gyventi? Pasirinkdami, kaip ir Jėzus, paskutinę vietą daugybėje progų, kurių mums kiekviena diena pateikia. Jei mums būtų patikėtos kokios svarbios pareigos, neturėtumėm jaustis esą "kažkuo". Ten neturėtų būti vietos puikybei. Būtų geriausia, jei atsimintumėm, jog svarbiausias mūsų uždavinys — mylėti artimą. Todėl, pasinaudodami savo padėtimi, turėtumėm tarnauti artimui geriau, nepamiršdami mūsų gyvenimo "mažų dalykų", neapleisdami asmeniškų santykių su žmonėmis, paprasčiausių kasdieninių pareigų, pagalbos mūsų tėvams, harmoningos taikos šeimoje, savo vaikų auklėjimo...

Nepaisant, kas benutiktų, turime atsiminti, jog krikščionybė neša meilę ir kad toji meilė labiausiai rūpinasi mažiausiais. Jei mes, taip darydami, gyvensime, nuolat dalyvausime Dievo Karalystės statyboje čia, žemėje. Tada patirsime, kaip pildosi Jėzaus pažadas, kad visa kita bus mums duota: sveikata, gėrybės, viskas... Tuo būdu mes galėsime tapti Dievo apvaizdos rankomis padėti daugeliui ir, geriau pažindami Dievo logiką, imsime to dieviško žygdarbio, kuris daugeliui kitų neš palaimą, gėrį, grožį dabar ir amžinybėje ir kurio nuostabumo, pranašumo ir naudos net negalėtumėm apsaityti.

Iš anglų kalbos išvertė

Kostas Paulius

TEOLOGINIAI MĄSTYMAI

VYTAUTAS BAGDANAČIUS

32 SAU ŽMOGUS

"Jie ir vėl klausė: 'Tai kas gi tu? Gal Elijas?' Jis atsakė: 'Ne!'"

Jonas Krikštytojas neprisipažįsta esąs Elijas, nors Elijo užuomina yra Senajame Testamente, kaip būsimos kelio rengėjo Kristui. Jonas, būdamas kelio rengėju Kristui, neprisipažįsta esąs Elijas. Jis yra savitas žmogus, su savo vardu, sava patirtimi ir sava asmenybe.

Šis Jono atsiribojimas nuo savo pirma-vaizdžio, kuriam jis atstovauja, deda daugiau svorio ant paties dabar egzistuojančio žmogaus, o ne ant jo funkcijos ar idėjos. Jonas Krikštytojas yra sau žmogus, Vydūno žodžiais tariant. Tiesa, jis yra kelio ruošėjas Jėzui, panašus į išpranašautą Elijo vaidmenį, nes skatino, kad žmonės taisytų kelią ir kad kelias būtų išlygintas: ten, kur per aukštas, ir ten, kur per žemas. Tačiau joks žmogus nėra kito žmogaus, kada nors gyvenusio, atšvaitas. Jeigu jis yra kieno nors atvaizdas — tai Dievo. Vydūnas šiuo atžvilgiu buvo neteisingas, skelbdamas žmonių reinkarnacijos idėją. Dievui netrūksta idėjų naujiems žmonėms kurti.

Mes kiekvienas taip pat esame naujas žmogus, naujas Dievo kūrinys. Mūsų siela yra Dievo sukurta. Mūsų psichologiniai paveldėjimai yra išrinkti kuriančios Dievo rankos iš nesuskaitomo skaičiaus galimų paveldėjimo derinių, paimamų iš tėvo ir motinos iki nežinia kuriai kartai. Mes nesame jokia reinkarnacija jau buvusių asmenų, kuriuos mes žinome ir kurių nežinome. Įvairios filosofijos ir religiniai mąstymai bandė šitaip žmogaus prasmę išaiškinti, tačiau tokiu būdu jie neabejotinai žmogų pažemino.

Tiesa, tam tikri tie patys dėsniai veikia žmonijos istorijoje. Kartais kai kurių žmonių reikšmė ir vaidmuo yra panašūs į anksčiau gyvenusių žmonių reikšmę ir vaidmenį. Kartais, ką vienas žmogus yra padaręs vienoje tautoje, panašiai padaro kitas žmo-

gus kitoje tautoje. Tačiau tai neduoda teisės kurį nors žmogų laikyti kito žmogaus reinkarnacija.

Dėl to ir mes į savo uždavinį turime žiūrėti savo paties vardu. Nežiūrėkime į jį kurio nors mūsų mokytojo ar organizacijos steigėjo vardu. Štai mes čia atliekame darbą, kurį pradėjo Jurgis Matulaitis, Pranciškus Būčys ar Vincas Kudirka, tačiau mes esame ne jie. Mes esame saviti žmonės, atsakingi už savo liudijimą, kaip jie buvo atsakingi už savo.

Jonas Krikštytojas tęsė ar užbaigė Elijo vaidmenį, ruošdamas žydų tautą priimti Mesiją, tačiau jis nebuvo Elijas. Jono vaidmuo žydų tautoje, panašiai kaip Elijo, buvo daugiau dorinio mokytojo vaidmuo.

Ne kiekvienas žmogus yra pajėgus priimti teisingą liudijimą. Dažnai jam trūksta tam tikslui reikalingos laisvės. Ne kartą skelbiamos tiesos atžvilgiu jis stovi už kalnų ir girių ir į tiesą žiūri, kaip į jam svetimą, dėl to neprieinamą dalyką. Jis dažnai žiūri į skelbiamą tiesą, kaip į pasikėsintąją prieš jo susidarytą gyvenimo schemą. Tokios laikysenos klasiškas pavyzdys yra karaliaus Erodo laikysena, sužinojus apie Kristaus gimimą.

Turėdami tai prieš akis, į dorinį mokymą pažiūrėkime, kaip į liudijimo vaidmens įgyvendinimo būtiną palengvinimą. Žmogus tik tada yra pajėgus priimti liudijimą, kai jis yra pavaldus sau pačiam. Tai yra tada, kai jis turi laisvę į dalykus pažiūrėti kitu, ne jam įprastu požiūriu. Tačiau tada, kai žmogus priima teisingą liudijimą, jis savo gyvenimu pradeda liudyti priimtą tiesą. Jis tampa tiesos liudytoju.

33. AUKŠTA MOKYTOJO PAREIGA IR KUKLUMAS

"Tai gal tu pranašas?" Jis atsakė: "Ne!"

Atrodo, lyg Šv. Raštas rašytų netiesą. Juk Jonas Krikštytojas buvo pranašas, ir daugiau negu pranašas. Jis buvo tas, apie

kurį Kristus sakė, kad už jį nebuvo didesnio tarp tų, kurie yra gimę iš moters. Bet kodėl Jonas užsigina šio titulo? Juk kokiam perdėtam mandagumui čia turėtų būti ne vieta tuo metu, kai įtakingi žmonės siunčia pas jį savo delegaciją, norėdami išaiškinti jo paskirtį.

Reikia čia atkreipti dėmesį į vieną dalyką, į kurį mes krikščioniškuose svarstymuose dažnai visai nekreipiame dėmesio. Tai galima pavadinti istoriniu, biografiniu ar net egzistencialiniu momentu. Kiekvieno žmogaus pasakytus žodžius mes turime imti tuo momentu ir tomis aplinkybėmis, kuriomis jie buvo pasakyti. Taip pat reikia į tą svarstymą įtraukti klausimą, kiek tuo momentu žmogus save pažino. Yra tikras dalykas, kad Jonas Krikštytojas kalbamu momentu nežinojo visos savo gyvenimo biografijos, kurią mes žinome. Jis nežinojo, kad bus nužudytas už tiesos ir doros gynimą. Jis nežinojo, kokie jo santykiai su Kristumi ir su krikščionybe. Jis jautėsi esąs paprastas doros mokytojas, kovojantis su gyvenimo blogybėmis, norėdamas jas pataisyti. Dėl to, kai jis buvo paklaustas, ar jam dera toks titulas, kurį tautos tradicija priskiria didiesiems praėjusių kartų mokytojams, jis visai natūraliai jo išsigynė. Jis neprisipažino esąs pranašas. Nors mes šandien žinome, kad jis iš tikrųjų buvo pranašas.

Dabar šiuo atžvilgiu pažiūrėkime į savo gyvenimą. Jei kas mus paklaustų, ar esame šios vienuolijos šulai, žinoma, atsakytume, kad ne. Mes nesame jokie šulai, mes esame eiliniai šios organizacijos nariai, rūpinamės jos idealais. Tačiau gal kuris iš mūsų daug gero tai organizacijai padarys ir po mirties bus vadinamas jos šulu.

Mes neturime priiimti jokių aukštų titulų, nors mums juos kas nors ir skirtų. Tačiau, neprisiimdami titulų, mes neturime vengti pareigos ir atsakomybės. Jonas pranašo titulo neprisiėmė, tačiau Dievo liudijimo darbo nesiliovė dirbęs. Jis iš tikrųjų dirbo pranašo darbą, nebijodamas, ką kiti apie jį sakys. Tad nereikia siekti aukštų ti-

tulų, bet nebijoti priiimti pareigų, kurios tokiems titulams priklauso.

34. ŽODŽIO IR GARSO PROBLEMA

"Jis tarė: 'Aš — tyruose šaukiančio balsas!'"

Jeigu Jėzus yra Dievo Žodis, tai Jonas Krikštytojas — tik balsas. Kuo skiriasi žodis nuo balso? Žodis turi prasmę, turinį, o balsas yra tik išorinė žodžio forma, tik garsas. Tarp žodžio ir garso yra panašus skirtumas, kaip tarp kalbėtojo ir dainininko; kaip tarp paskaitos ir giesmės; kaip tarp pranešimo ir muzikos. Balsas yra tik garsinė žodžio dalis. Tačiau balsas vis tiek nėra be sąryšio su žodžiu. Dėl to Jonas, kaip tyruose šaukiančiojo balsas, nors neturi tos pilnutinės žodžio prasmės, kurią turi Kristus, Dievo Žodis, bet vis tiek turi aiškų sąryšį su Žodžiu.

Žodžio ir garso problema yra žinoma žmonių gyvenime. Kartais garsas išsilaisvina iš žodžio tarnybos ir tampa tik sau pačiam tikslu. Antra vertus, pilnaprasmis žodis kartais turi tokią neturtingą išraišką ir nevykusią formą, kad jo klausantiems žmonėms sunku yra suvokti jo prasmę.

Atvejį, kada garsas yra išsilaisvinęs iš žodžio tarnybos, turime instrumentinėje muzikoje. Ši muzika apsieina be žodžio, bet savaime veikia žmogaus nuotaiką ir sąmonę. Kartais instrumentinė muzika jungiasi su žodžiais, pvz. operose, bet labai dažnai žodžiai jose atlieka tik garso vaidmenį, nes būna nesuprantami. Ypač jie būna dažnai nesuprantami operose, kurios atliekamos svetimomis kalbomis. O jeigu jie ir būna išversti, kartais tarp žodžio ir muzikos kirčio pasilieka nesuderintas tarpas, įnešąs tam tikrą disharmoniją.

Ypač žodžiu yra susidomėjusi modernioji muzika, pvz. džiazas. Ji eina priešingu keliu negu klasikinė muzika. Jai žodis yra pirmaeilis dalykas, o muzika tik priemonė jam įtakingai ir įspūdingai pasakyti. Čia rūpinamasi ne tik žodžiu, bet ir žmogaus nuotaika, kurią norima žodžiu išreikšti. Žodis čia yra reikšmingesnis dalykas už gryną muziką. Žinoma, simfoninė muzika,

veikdama be žodžių žmogaus nuotaiką, yra neginčytina meninė išraiška. Tačiau pasiilgimas daugiau vietos žodžiui muzikinėje kūryboje taip pat yra neginčytinas dalykas. Ne tik džiazas liudija žodžio pasiilgimą, bet ir vadinamoji koncertinė muzika. Ne retas atvejis matyti televizijos programose solistus, kurie, kiek padainavę sunkiai suprantamą tekstą, pradeda ką nors kalbėti ar patys aiškinti. Publika tai palankiai priima. Taigi mes turime labai ryškių pavyzdžių apie tai, kaip žmogiškasis garsas ilgisi žodžio.

Grįžtant prie Jono Krikštytojo, reikia patikslinti, kad jis nebuvo tuščio žodžio žmogus, nors jis save aptarė tik tyruose šaukiančio balsu. Jo žodžio nepilnumą galima pastebėti tik ryšium su pilnaprasmiu Žodžiu, kuris yra Kristus. Jonas Krikštytojas nėra nei dainininkas, nei koks nors mistikas, kuris manytų, kad žodis nėra pajėgus išreikšti tikėjimo ir doros tiesas ir kad jas galima patirti tik jausmu arba neigiamu išsireiškimu, pvz., sakant apie Dievą, kad jis yra tokia būtis, kuri yra neaptariama ir nesuprantama žmogui. Tikrai Jono žodis nebuvo šitokių idėjų reiškėjas. Jis buvo realus ir konkretus savo reikalavimais ir savo priekaištais.

Žmogaus mintis yra reikalinga gyvo žodžio liudijimo. Žodžio neatstoja nė raštas. Negalima žodžio iškeisti vien į rankų judesius, kaip tai yra linkę daryti trapistai. Pamokslininkui reikia vengti dviejų kraštutinių: jis neturi pasidaryti muziku, t.y. tokiu kalbėtoju, kuris kalba vien dėl savo balso skambesio ar dėl ovacijų; antra vertus, kalbant nereikia užmiršti kalbos klausančio žmogaus. Tam tikslui reikia rūpintis, kad kalba būtų suprantama ir aiški, ne migdanti. Kalbų stiliai keičiasi. Ne būtinai kalba turi būti labai logiškai išlyginta. Tam tikri nukrypimai yra natūralus dalykas tiek žmogaus mąstyme, tiek kalboje. Jie kartais kaip tik liudija, kad kalbėtojas tai jaučia, ką sako.

■ Tarptautinis 43-čias Eucharistinis kongresas rugpjūčio 11-18 d. įvyko Kenijoje.

PRIGIMTIES REIKALAVIMAS IR ŽMOGAUS ELGSENA

P. DAUGINTIS, S.J.

Dažnai mes girdime tokį pasakymą: "Tai prigimties reikalavimas". Lytinis pasitenkinimas, gimimų kontrolė, skyrybos ir visoks smalsumas mėgstama pagrįsti posakiu: "Pati prigimtis to reikalauja". Pažiūrėkime, kiek čia yra tiesos.

LAIMĖ, MEILĖ IR PROTAS

Įvairūs instinktai, aistros ir polinkiai bel-džiasi į žmogaus dvasią. Jie visi žada suteikti pasitenkinimą ir malonumą. Patys stipriausi ir dvasingiausi yra meilės ir laimės polinkiai. Žmogus visada trokšta pasitenkinimo ir džiaugsmo. Visais savo veiksmais jis siekia laimės. Laimingas jis jaučiasi tada, kai pasiekia, ko troško ir ką myli. Žmogus mėgsta ir myli tai, kas jam gera, kas teikia naudos, malonumo, kas į tikslą veda. Tai yra žmogaus prigimties reikalavimas.

Tačiau taip pat yra žmogaus prigimties reikalavimas mylėti ir būti mylimam nesuinteresuota, nesavanaudiška, tyra meile; mylėti vien dėl to, kad tas asmuo ar daiktas yra geras. Motina dėl vaiko, mylintysis dėl mylimo asmens yra pasiryžę padaryti viską, net atiduoti savo gyvybę. Žmogus nori pasiekti aukščiausią gėrį, labiausiai mylėtiną būtybę ir tokiu būdu džiaugtis begaline, nenykstančia laime. Tokį aukščiausią gėrį, geriausią būtybę ir visai tobulą laimę žmogus žino negalįs rasti žemiškuose dalykuose, bet tik Dieve ir jo meilėje. Taigi tie įvairūs palinkimai verčia valią juos patenkinti. Jie prisiato žmogaus protui vis naujais motyvais, stipriais akstinais, ryškiais fantazijos vaizdais ir gyvais savo paties ar kitų pergyventų malonumų prisiminimais. Mat žmogus savo sąmoninguose veiksmuose vadovaujasi proto sprendimais. Protas apie juos sprendžia, palygindamas jų reikalavimus su žmogaus prigimtimi, su žmogaus kūno ir dvasios uždaviniais, su viso žmogaus tikslais ir santykiais su kitais žmonėmis, su Dievu ir su daiktais. Jei polinkių norimas dalykas su visa žmo-

Vilniaus universiteto Smulgevičiaus salė.

J. Polio nuotr.

giškąja prigimtimi sutinka, tai jų siekiąs veiksmas yra geras, jei nesutinka — blogas.

Žmogaus protas tokį sprendimą dažniausiai atlieka vienu akimirksniu. Jis tuoj suvokia, kad tas ar kitas veiksmas yra tinkamas, geras, atliktinas, o anas — blogas, vengtinas. Visi tokie pagrindiniai sprendimai, kurie remiasi žmogiškąja prigimtimi, drauge sudaro *prigimties įstatymą*. Pats aukščiausias prigimties įstatymo įsakymas yra: *daryk gera ir venk blogą*. Taip pat labai bendri dėsniai yra: nedaryti kitam to, ko pats nenori; laikytis tvarkos. Iš jų protas išveda ir kitus bendresnius įsakymus: Dievas yra garbintinas; gimdytojai gerbtini; reikia laikytis saiko; negalima užmušti, svetimauti, šmeižti; reikia laikytis sutarčių. Iš jų protas išveda ir kitus ne tiek bendrus prigimties įstatymo nuostatus.

VARTOJIMO TAISYKLĖS

Perkant kokią nors mašiną, paprastai yra gaunamos ir vartojimo taisyklės. Jas atidžiai perskaičius, galima mašiną saugiai vartoti, nebijant sugedimų ar nelaimių. Panašiai ir prigimties įstatymas yra "žmogiškosios ma-

šinos vartojimo taisyklės", duotos žmogui Kūrėjo. Prigimties įstatymo pagrindas yra pats praktiškasis žmogaus protas, sugebąs išskaityti įvairiuose žmogaus prigimties palinkimuose, reikaluose ir tiksluose Dievo surašytas taisykles. Prigimties įstatymas žmogui yra tas, kas gravitacijos įstatymas dangaus kūnams, fizikos dėsniai neorganiškoms medžiagoms, *instinktai gyvuliams*. Tokiu būdu jie visi aklaui atlieka Kūrėjo jiems skirtą uždavinį ir pasiekia savo gyvenimo tikslą. Bet žmogus, turėdamas protą, savo tikslo siekia ne aklaui, bet laisvai ir sąmoningai. Tuos uždavinius, tikslus ir būdus protas lengvai išskaito žmogaus prigimties palinkimuose. Vertindamas jų reikalavimus, atsižvelgdamas į tikslą, protas sprendžia, kas žmogui yra gera ir būtina daryti, o kas bloga ir vengti. Kaip anksčiau matėme, tokie proto sprendimai sudaro prigimties įstatymą. Tie prigimties įstatymo įsakymai arba, kitaip sakant, proto ir sąžinės reikalavimai uždeda žmogaus valiai taip pat tam tikrą būtinumą ką nors daryti arba nedaryti. Tai yra *tikras būtinumas*, nors tik dvasinis arba moralinis, paliekąs valiai laisvę. Sąži-

nės balsas, tai yra praktiškojo žmogaus proto reikalavimai jo sąmonėje, būtinai liepia įvykdyti pareigą. Jo negali užrėkti kitų instinktų ir polinkių balsai, jei valia nesutiks.

LAISVĖ IR PAREIGA

Ne vienas žmogus sukykla prieš būtinumą ir klausia, kas jį gali įpareigoti, juk jis yra laisvas ir gali daryti, ką nori. Bet kaip tik dėl to, kad žmogus yra laisvas ir protingas, jis turi patenkinti *tik žmogaus prigimties vertus polinkius*. Jeigu, jų siekdamas, nesielsi, kaip dera protingai būtybei, tai ir kiti su tavimi nesiels kaip su žmogumi. Reikės tave bausti, kad paklustum, reikės nuo tavęs viską užrakinti, kad ko nepaimtum, o gal reikės net į kalėjimą uždaryti, kad kokio nors didesnio nusikaltimo nepadarytum. Dėl to tik tvarkingą arba su viso žmogaus tikslu suderintą norą protas pristato valiai kaip visiškai gerą ir siektiną dalyką. O žmogaus valia iš prigimties siekia to, kas gera ir laimę suteikia. Tokiu būdu valia visai laisvai, niekieno neverčiama, jaučiasi įpareigota to dalyko siekti. Be to, protas suvokia, kad tai yra paties Dievo duoto prigimties įstatymo įsakymas. Mat žmogaus protas, kartą pripažinęs, kad yra visų būtybių pirmoji priežastis, Dievas, savaime suvokia, jog Dievas reikalauja, kad ir laisvasis žmogus laikytųsi jo nustatytos prigimties tvarkos, o ne ją griautų ir trukdytų siekti kitiems tvariniams jo taip išmintingai nustatytų tikslų. Kas jo prigimties įstatymu nustatytos tvarkos laikosi, tas jam patinka, tą jis vertina ir myli. Todėl čia, žemėje, toks yra jo tėviškai globojamas, o po mirties susijungs su juo, didžiausiu Gėriu, begaline meile, pasiekdamas tobulą amžiną laimę. Ir priešingai, kas jo nustatytą prigimties tvarką griauja, elgdamasis prieš prigimties įstatymą arba sąžinės reikalavimus, tas jį, išmintingiausią įstatymdavį, asmeniškai įžeidžia. Juk toks nemylti to, kas tikrai yra didinga ir gera. Toks žmogus Dievą mažiau vertina už aistrų siūlomus malonumus arba už kokio nors asmens netvarkingą meilę. Todėl toks ir jo bus nemylimas, jis susilauks užtarnautų bausmių, jaus vidujinį nepasitenkinimą, są-

žinės graužimą ir, jį praradęs, bus amžinai nelaimingas.

Todėl žmogus, ryždamasis atlikti sąmoningą veiksmą, aiškiai žino, kad čia kalba eina ne tik apie kokio nors riboto gėrio pasiekimą ar kurio nors malonumo atsisakymą, bet taip pat ir apie aukščiausio Gėrio ir begalinės *amžinos laimės pasiekimą arba praradimą*. Užtat paskutinis praktiškojo žmogaus proto sprendimas arba sąžinės balso reikalavimas yra toks įsakmus, būtinai reikalaujantis. Įpareigojimas daryti tai, kas yra gera, ir vengti to, kas bloga, yra toks galimas, jog stipri ir gera valia ryžtasi viską padaryti, reikalui esant net gyvybę paaukoti, kad tik galėtų jį įvykdyti ir neperžengti dieviškos kilmės prigimties įstatymo.

MEILĖS VAISIUS

Į atskiro žmogaus prigimties įstatymo suvokimą veikia buvusios kartos ir tėvai savo papročiais bei nusistatymais, draugai ir visuomenė savo pavyzdžiu, viešąja nuomone ir elgimosi taisyklėmis. Jį veikia taip pat ir valdžia įvairiais savo įstatymais bei religinės bendruomenės atstovai, skelbdami doros dėsnius ir paties Dievo įvairiais būdais duotus įsakymus arba patarimus. Visa tai yra įpareigojantieji doros įsakymai. Pagal juos turi būtinai gyventi atskiras žmogus. Mat žmogus iš esmės yra *bendruomeninė būtybė*. Kaip jis iš kitų žmonių priima mokslą, techniką, teisę ir kitus dalykus, taip lygiai turi priimti ir etinės kultūros bei sąmonės išvystytus dėsnius.

Tačiau ir apie jų uždėtų pareigų vykdymą sprendžia sveikas atskiro žmogaus protas pagal prigimties įstatymo įsakymus. Tie žmonių sudarytieji doros papročiai ir išleistieji įstatymai gali būti kartais neteisingi arba nebeatitikti gyvenamojo laiko ir atskiro žmogaus sąlygų. Prigimties įstatymas saugoją žmogaus asmenybę ir sąžinės laisvę tiek nuo žalingų ir netvarkingų savosios prigimties užgaidų, tiek ir nuo perdėtų ar neteisingų kitų žmonių, bendruomenės ir valdžios reikalavimų. Tik reikia protingumo — prigimties įstatymas lieka visada tas pats, kaip visados ta pati lieka ir žmogaus prigimtis

bei jos pagrindiniai reikalavimai, kaip amžinai tas pats yra nesikeičiąs Dievas. Todėl protingumas reikalauja, kad žmogus nei senųjų kartų doros taisyklių lengvapėdiškai neatmestų, nei tuoj elgtųsi pagal daugumos ar savo prigimties palinkimų reikalavimus, bet pagal sveiką protą ir teisingą sąžinę, sekdamas patyrusių žmonių elgesiu bei patarimais.

Reikia priminti, kad čia turėjome galvoje sveiką, objektyvią sąžinę. Paskiro žmogaus arba subjektyvi sąžinė gali būti per siaura, skrupulinga, arba per plati, laksistinė, arba neobjektyvi, nekritiška, pasidavus kitų žmonių nuomonėms, įtakoms ar savo aistroms.

Žmogus turėtų vengti nesusidaryti tokios sąžinės. Kitų nurodytas ar pats pajutęs, kad turi tokią sąžinę, privalo atitinkamomis pastangomis siekti atgauti sveiką, objektyviai sprendžiančią sąžinę. Taip, pavyzdžiui, žinant, kad šis ar anas netvarkingas elgesys daromas erotinės ar aklos meilės, puikybės, pykčio ar kitos aistros įtakoje, reikia mėginti priešingais nusiteikimais iš jos išsilaisvinti.

Dažnai sąžinė gali būti paveikta viešosios nuomonės, nuolat peršamos per spaudą, radiją, televizijos programas. Ta viešoji nuomonė skelbia, kad yra leistinas lytinis santykiavimas prieš vedybas arba šalia vedybų, kad leidžiamas abortas, išsiskirimai ir pan. Reikia stengtis tokiai viešai nuomonei nepasiduoti, bet susidaryti teisingą, objektyvią sąžinę, naudojantis gera spauda, radijo bei televizijos krikščioniškomis programomis, rekolekcijomis, konferencijomis ir t.t. Daug kam reikėtų išsilaisvinti iš alkoholizmo, lytinio palaidumo, kitos lyties ar kitos kartos asmenų nevertinimo ir kitų juos užvaldžiusių ydų bei polinkių.

Baigdamas šiuos svarstymus, prisiminiau italų rašytojo Piero Bargellini knygos "Chiodi solari" skyrelį, pavadintą "Meilės vaisius". Jame autorius pasakoja, kaip doros įsakymai jam nuo pat mažens atrodę savavališki, prievarta uždėti. Jiems reikia paklusti tik dėl to, kad būtum paklusnus. Užaugęs jis vedė ir susilaukė vaikučių, kuriuos labai mylėjo. Kad jie būtų laimingi, būtų

"NEBIJOM, NET JEI ŽEMĖ DREBĖTŲ"... (Ps 45)

Mielieji Brone ir Algi,

Jūs man apmokėjote atostogų kelionę į Meksiką ir meldėtės, kad, žemei drebant, išlikčiau ne tik gyvas, bet ir sveikas, tai suprantu Jūsų nekantrumą sužinoti, kaip aš visa tai pergyvenau, kokie mano išpūdžiai. Laiške visko neaprašysiu, bet plačiau išsi-kalbėsime, kai susitiksime. Dabar tik stambieji pirmi išpūdžiai.

Meksikos sostinėje (čia ji vadinama tik vienu vardu — Meksika) nutūpiau rugsėjo 2 d. popiet. Aerouoste pasitiko Jūsų, Brone, sesers vyras Karolis su šoferiu ir nusi-gabeno pas save, beveik į patį miesto cent-rą, į dvylikos aukštų "dangoraižį". Jūsų sesuo Liucija su vyru primygtinai kvietė mane apsigyventi pas juos visą mano atos-togų laiką, bet kadangi jėzuitų vienuolynas ir bažnyčia nuo jų namų tik už pus-antro bloko, ir mane broliai jėzuitai taip pat mieliausiai priėmė gyventi, tai, padė-kojęs Jūsų giminėms už svetingumą, pasi-

leidęs jiems daryti net nuodėmę, jei iš skau-daus savo paties patyrimo nebūtų žinojęs, kad ji neteikia pastovios laimės. Todėl įvai-riais įsakymais saugojęs juos nuo blogio ir vedęs į laimę. Nėra tokio tėvo, kuris uždėtų savo vaikams tokį įsakymą ar tokią pareigą, kad tik juos kankintų. Taip jis supratęs, kad įstatymas yra meilės vaisius.

Tėvai pagal savo supratimą uždėda vai-kams įvairius įstatymus, bet juos uždėda tik dėl to, kad būtų galima pasiekti kokį nors gėrį. O mūsų Tėvas, kurs yra danguje, ge-riausiai žino, kur yra mūsų tikroji laimė, todėl jis davė įstatymą, įrašytą mūsų pri-gimtyje, sąžinėje ir dviejose akmeninėse lentelėse. Šis įstatymas yra tėviškos meilės vaisius. Ir Kristus, įsikūnijusi Dievo meilė, kalbėjo: "Aš tam atėjau į pasaulį, kad jūs turėtumėte gyvenimo ir jo apščiai turėtumė-te. .. Tai yra mano įsakymas: mylėkite vie-nas kitą, kaip aš jus mylėjau".

rinkau mūsų vienuolyną, kur tikrai jaučiausi kaip namie. Juk ir pas geriausius draugus būtų sunku nesivaržyti ir bijoti tapti jiems našta per trejetą savaitių. Pagaliau jie maloniai nusileido. Suprato mano gerus norus. O kadangi jie gyveno taip arti nuo vienuolyno, tai vis tiek beveik kasdien su jais praleisdavau nemaža valandų, iš kurių turiu gražiausius prisiminimus. Ačiū Judviem, kad mane su jais supažindino.

Maloniose atostogose, "kaip inkstui taukuose beplaukiojant", išaušo rugsėjo devynioliktosios gražus rytas. Anksti atsilaikęs šv. mišias, nuėjau į valgyklą pusryčiauti. Nešuos iš virtuvės į valgyklą karšto pieno puoduką ir, vos valgyklon įžengęs, pajutau tartum suktųsi ar svaigtų galva. Na, manau, "Joneli, jau vėl išsitiesi ant grindų", kaip jau ne kartą man yra atsitikę, praradus sąmonę. Skubinuos prie stalo padėti pieną, kad neišliečiau. Bet einu šliti nuodamas, tartum girtas. Kas čia? Pakeiliu galvą — gi ant sienos kabantys du paveikslai siūbuoja, tartum senovės sieninių laikrodžių švytuoklės, kairėn, dešinėn, kairėn, dešinėn, kartu svyruoju ir aš, vos pastovėdamas antkojų. Atsisėdu. Triukšmingai atsidaro durys, trenkia į sieną, įbėga vienas kunigas, šaukdamas: "Žemė dreba, žemė dreba!" Sėdžiu ir laikiu, kas čia bus. Jaučiu, kaip grindys su mano kėde linguoja, tartum ežero bangos, supa, supa. .. laikiu. Nesibijau. Ne dėl to, kad būčiau drąsuolis, bet kad niekad nebuvau patyręs žemės drebėjimo, tai nežinojau, kas gali atsitikti, nebuvo ko bijotis. Juk ko nežinai, to ir nesibijai! Net neatėjo mintis, kad būtų verta pasimelsti!

Pagaliau bangavimas ir siūbavimas pradėjo lėtėti, silpnėti ir pagaliau visai nurišo. Man atrodė gana ilgas drebėjimo laikas. Bet kitą dieną laikraščiai pranešė, kad jis trukęs tik porą minučių.

Baigęs pusryčius, einu į savo kambarį apsitvarkyti. Pasitinka zakristijonas ir sako, kad manęs laukianti kažkokia ponija — norinti pasikalbėti. Užeinu į zakristiją. Čia bestovinti Karolio sesuo ir ima susijau-

nusi pasakoti, kas atsitiko jų bute. "Einam, — sakau, — noriu pats viską pamatyti". Beeidami pasivijom ir Liuciją. Ji pasakoja, kad visi trys likę sveikutėliai, tik išsigandę, ir kambariai atrodo, kaip karo metu subombarduoti. Kadangi mieste nutrūko elektra, tai neveikė keltuvai. Teko ropoti į dvyliktą aukštą savom kojėlėm. Laiptuose daug prikritusio tinko luitų ir daug dulkių. Kai kur net plytos suaižėję, ir pro jų tarpus matyti kaimyniniai pastatai.

Sunkokai kvėpuodami, pasiekiam šeiminkų butą. Karolis jau besitvarkęs. Salonėlio ir valgyklos kilimai bei virtuvės grindys "pasipuošę" stiklų ir meniškų keramikos indų šukėmis ir smulkesniais gabaliukais, tartum blizgančiu žvyru. Lentynos sugulę ant grindų, knygos ir papuošalai išsimėtę po visus kambarius. Nuvirtęs ir televizijos aparatas. Virtuvėje ne tik daug indų sudužę, bet ir, šaldytuvo durims atsi-vėrus, išlėkę stiklai su įvairiais maisto produktais.

Viską apmetus akimis, Liucija pradėjo pasakoti, kaip kas atsitiko: "Buvo dar tik 7 valanda ryto. Vyras jau buvo atsikėlęs ir rengėsi vykti į tarnybą. Aš dar tebemiegojau. Tik juntų, kad mano lova kruta, svyruoja. Pamaniau, kad mano vyras Karolis šį rytą ypatinga išdaiga mane nori prižadinti. Bet kai lova staiga nučiuožė prie sienos ir ant jos užvirto priešais stovėjusi komoda su veidrodžiu, supratau, kad čia ne Karolio išdaiga. Šokau iš lovos. Negaliu vietoje pastovėti. Šaukiu Karolį. Atbėga jis ir svainė. Visi trys susikabinę aslos viduryje susiglaudžiame ir pradedame melstis. Svainė šaukiasi Dievo, kad atleistų jai tokias ir tokias nuodėmes, kaip per išpažintį. Mano vyras meldžiasi ispaniškai, aš — lietuviškai. Ir taip meldėmės iki sienos nebelingavo ir viskas nurimo. Tuoju visi trys užsimetėme gatvės drabužius ir bėgam prie keltuvų nusileisti žemyn ir eiti į bažnyčią padėkoti Dievui, kad išlikome gyvi ir net nesužeisti. Keltuvus neveikia. Leidžiamės laiptais žemyn. Matome, kad pirmieji dešimt aukštų daug labiau nukentėję negu mūsų vienuoliktasis ir dvyliktasis. Bet kas

juose tikrai atsitiko, sužinojome tik parėję iš bažnyčios. Visi daug daugiau nukentėję negu mes. Tik, ačiū Dievui, nebuvo nė vienas nei užmuštas, nei sužeistas”.

Išeiname į balkoną. Iš 12-to aukšto tolokai galima matyti. Keliose vietose kyla dūmai. Dujų vamzdžiams sprogius, kilo gaisrai ne vienoje vietoje. Buvo pavojinga išeiti be kaukės, kad neapsinuodytum. Matome ir sugriuvusių namų, tiek senesnių ir žemesnių, tiek naujesių gelžbetoninių aukštų pastatų, o kitus šalia jų bestovinius. Tas žemės drebėjimas, atrodo, spardėsi, kaip išdykėlis berniokas, tai vienur, tai kitur padarydamas žalos, bet ne iš eilės viską nusiaubdamas.

Pasigirdo ugniagesių, policijos ir greitosios pagalbos mašinų staugimai. Jiems pagalbą vyriausybė atsiuntė 10.000 karių tvarkai palaikyti ir žmonėms gelbėti.

Dar valandėlę pasidžiaugę, kad mums žemės drebėjimas praėjo be didesnių nuostolių ir nepalietė mūsų sveikatos — atsiveikinome. Išėjau plačiau pasidairyti po miesto gatves.

Gatvėse ir parkuose pilna žmonių. Tačiau panikos ar isteriškų verksmų niekur nepastebėjau. Žmonės vaikšto būreliais, šnekučiuojasi, vaikai laksto. . . Ambulansai važiuoja ir važiuoja beveik be pertraukos. Policijos ir ugniagesių garsiakalbiai išpėja žmones nevaikščioti šaligatviais arti namų. Geriau eiti gatvės viduriu, kad neužkristų ant galvos plytos ar kas kita, namams dar ne visai nusistovėjus. Jėzuitų vienuolynas, kaip ir Karolio su Liucija pastatas, yra "Colonia Roma" vadinamojoje miesto dalyje, visai prie centro, kuri su kitomis trimis gretimomis miesto dalimis labiausiai nukentėjo. Mieste buvo nugriuvę daugiau kaip 500 namų, trejetas viešbučių su svečiais, mokykla, ligoninė, kūdikių gimdymo ligoninė, kur daug naujagimių ir motinėlių sutraiškė griuvėsiai, nors dar po keleto dienų kelis kūdikius ištraukė gyvus iš po griuvėsių, kur nebuvo nei maisto, nei švaraus oro! Daugybės namų tik langai ištrūkinėję. Jėzuitų vienuolyne tik pirmame aukšte vienas didelis langas susprogęs, kurį

teko išimti. Jokių kitų nuostolių nepadarėta.

Žmonės, atrodo, laikosi tvarkos ir disciplinos. Kadangi nebuvo žinoma, ar nepasikartos žemės drebėjimas, tai gyventojai pradėjo kraustyti iš savo butų ir namų jiems reikalingiausius ir brangiausius daiktus, krovė juos parkuose ar plačiuose bulvaruose, kur nenukentėjo pastatai. Policija, kariuomenė, o kiek vėliau ir jaunimas juos saugojo, kaip ir patys savininkai.

Rugsėjo 20 dienos dienraščiai pranešė, kad vakarykštis žemės drebėjimas buvęs visų stipriausias žinomoje Meksikos istorijoje. Jis viršijo net 8 Richterio lentelės laipsnius. Tiesa, žemė drebėjo ne tik Meksikos sostinėje, bet ir kitose trijose valstijose. Tik iš ten mažiau gauta žinių, nes nutrūko susisiekimas telefonais, radiju ir televizija. Tik susisiekimą tinklą atstatant, pradėjo ateidinėti pirmosios žinios, kas dėjosi provincijos kaimuose ir miesteliuose. Ir ten buvo nemaža užmuštų, sužeistų, visai nukentėjusių. Prezidentas paskelbė trijų dienų gedulą.

Meksikos miestas turi apie 18 milijonų gyventojų. Tai didžiausias miestas pasaulyje. Jis turi labai gerą šešių linijų požeminį traukinių tinklą — Metro. Jis kasdien perveža maždaug pusę šio miesto ir užmiesčių gyventojų. Traukiniai eina kas minutę. Žemės drebėjimas kilo kaip tik didžiausio keleivių važiavimo metu — tarp 7 ir 8 val. ryto, kai visi skuba į darbus, įstaigas, mokyklas. Elektrai nutrūkus, visi traukiniai sustojo. Nors žmonės išsigando, bet labai nuostabu, kad čia nebuvo jokios didesnės panikos. Visi galėjo pamažėle iš požemių išeiti. Trečią dieną traukiniai vėl pajudėjo. Ir aš dviem linijom vykau į Marijos šventovę Guadalupe. Kai norėjau įmesti pinigą (tik vienas pezas! Už dolerį tada mokėjo 345 pezus), pamačiau užrašą "Gratis" ir užklijuotą skylutę. Kiek dienų taip nemokamai keleivius važinėjo, nežinau. Lygiai nemokamai leido naudotis ir viešaisiais telefonais.

Čia Jums pridėsiu savo gal vaikišką mintį. Rodos, antros savaitės atostogų pra-

Meksikos sostinės gatvės po žemės drebėjimo.

J. Kidyko nuotr.

džioje prisiminiau, jog esu skaitęs, kad Meksikoje įvyksią žemės drebėjimų. Tada pagalvojau: "O vis dėlto būtų įdomu žemės drebėjimą ir man patirti". Na, ir še tau! Po keleto dienų net du drebėjimus patyriau. Ačiū Dievui, kad išnešiau sveiką kailį!

Antrasis žemės drebėjimas buvo 21-os dienos vakarą apie 15 minučių prieš aštuonias. Buvau nuėjęs bažnyčion į vakarines mišias. Jos buvo laikomos apytamsyje, tik prie žvakių šviesos. Žmonių buvo nemažai. Kunigas baigė mišias ir ėjo į zakristiją. Žemė vėl pradėjo drebėti ir linguoti. Palubėse kabantieji sietynai pradėjo suptis, jų stikliukai žvangėti. Už savo nugaros išgirdau balsiai lotyniškai kalbant: "Šventas Dieve, šventas galingasis, šventas nemarusis, pasigailėk mūsų!" Ir aš tuoj prie tos maldos prisidėjau, ir taip garsiai meldmės, iki drebėjimas sustojo. Drebėjimui liovusis, sukalbėjome padėkos himną "Tave, Dieve,

garbiname". Aišku, drebėjimas vėl išgąsdino žmones, bet buvo gerokai silpnesnis už pirmąjį. Laikraščiai rašė, kad naujų didesnių nuostolių nepridaręs.

Gal paklausite, kokį įspūdį man padarė tie drebėjimai ir pamatytos nelaimės bei žmonių elgesys? Žmonės, nežiūrint vienos kitos išimties, atrodė gana ramūs, disciplinuoti, nors ir nuliūdę bei susirūpinę. Daugiausia ašarų išliejo tie, kurių artimi asmenys buvo griuvėsių prislėgti, ypač kai nežinojo, ar jie dar gyvi, ar jau mirę. Įspūdin- ga buvo ir tai, kad daugybė bėgo į bažnyčias melstis. Nemažą įspūdį padarė tai, kad pakako poros minučių griuvėsiais paversti šimtmečiais išstovėjusius, o taip pat ir modernius pastatus, niekais paversti žmonių sukrautą gal net viso gyvenimo darbo ir vargo turtą. Bet pagalvojau, ar ne daug daugiau žūsta Amerikos automobilių nelaimėse, kurių būtų galima išvengti, jei vai-

ruotojai atsargiau elgtųsi, laikytųsi eismo taisyklių. O kur tie milijonai žudomų nekaltų bejėgių kūdikių, kurių motinos nenori jų gimdyti! Jų niekas neapverkia, net krikšto jiems nesuteikia! Argi būtinai reikia baisaus žemės drebėjimo ar kokio uragano, kad žmonės imtų bėgti prie Dievo? Ar daug kas nors persižegnoja, sėsdamas į automobilį ar eidamas vakare į lovą? O kiek žmonių, važiuodami automobiliu, žūsta, kiek iš ryto jau neatsikelia iš lovos!

Meksikos sostinėje gyvena arti 18 milijonų gyventojų, apie 90% yra katalikai. Jų sielos poreikiams aptarnauti yra 900 bažnyčių. Ir štai per tokį stiprų žemės drebėjimą nesugriuvo nė viena bažnyčia, net žymiai nenukentėjo! Kai kur tik žvakidės nuo altoriaus nusirito ir viena kita statula sudužo, kai kaimynystėje modernios statybos gelžbetoniniai pastatai pavirto griuvėsių krūvomis. Gal dėl to žmonės instinktyviai bėgo į bažnyčias šauktis Viešpaties globos. Laimė, kad Meksikos bažnyčios visą dieną atidarytos. O kaip mes, Amerikoje gyvenantieji tikintieji, patektume į savo bažnyčias, kurios stovi visą dieną užrakintos? Iki praėjusio pasaulinio karo taip pat ir mūsų bažnyčios būdavo visą dieną atidarytos. Ne kartą teko matyti besimeldžiančius ir žiemos metu sušalusius vargšus, atėjusius iš gatvės susišildyti į savo Tėvo namus, kai žmonės jų nepriėmė. Po šio žemės drebėjimo Meksikos kardinolas įsakė visiems klebonams leisti apsigyventi bažnyčiose visiems, netekusiems savo namų ar butų, išnešus Švenčiausiąją į zakristiją.

Pasidalinsiu dar vienu įspūdžiu. Sostinės dienraštis pasidžiaugė, kad žmonių gelbėti šoko ne tik policija, ugniagesiai ir kariuomenė, bet taip pat tūkstančiai vyrų, moterų ir ypač jaunimo. Tas jaunimėlis labai nustebino meksikiečius. Skautės, skautai ir kiti mokyklų bei universitetų studentai būriais siūlėsi policijai padėti. Gatvių sankryžose jie tvarkė automobilių judėjimą, nes šviesos neveikė. Nuo užgriuvusių gatvių eismą kreipė į kitas gatves. Prižiūrėjo, kad į nukentėjusių vietas nesiveržtų visokie žiopliai, nieko bendra neturintieji su tais

namais. Jaunimas padėjo ieškoti griuvėsiuose žuvusiųjų ir gyvų užgriuvusiųjų.

Žodžiu — ta katastrofa suartino žmones. Ir mano mielieji Karolis su Liucija tai pastebėjo. Jie pasakojo: "Ir mes, šiame pastate gyvenantieji, mažai vienas su kitu bendravome. Keltuve ar koridoriuje susitikę, pasakydavome 'Labas!' — tai ir viskas. Bet, vos tik žemės drebėjimui nutilus, savo kambariuose šiek tiek apsidairius, tuoj šokome teirautis kitų gyventojų, ar jiems ko netrūksta, siūlėmės padėti, kaip seni bičiuliai. Daugelis priėmė į savo namus bent vieną kitą naktį pernaktvoti nelaiminguosius. Atrodo, kad visi žmonės tartum automatiškai atsiminė Kristaus žodžius: 'Ką padarėte vienas iš šitų mano mažiausių brolių, man padarėte!'"

Tokios artimo meilės meksikiečiai nebūtų parodę, net ir daugelį metų vieni prie kitų gyvendami, jei nebūtų buvę to žemės drebėjimo. Šia proga dar pagalvojau, ar nėra didesnių sudrebėjimų už žemės drebėjimus. Argi nesudreba ir ilgai nedreba žmogaus sąžinė, padarius didelį nusikaltimą Dievui ar žmonėms? Ar tokiais atvejais tuoj bėgame pas mus mylintį Tėvą prašyti atleidimo? Ar stengiamės tuoj su kitais susitaikyti, maloniai priglausti ir padėti atsigausti į moralinį skurdą patekusiam žmogui? O gal jais tik piktinamės ir apie jų klaidas be jokio gailesčio kitiems pasakojame? Ar nebūtų daug geriau ir krikščioniškiau tokiu atveju tarti: "Viešpatie, būk jam gailestingas, kaip aš noriu, kad būtum gailestingas ir man?!"

Kitais įspūdžiais pasidalinsime, Algi ir Brone, kai netrukus susitiksimė. Iki to malonaus pasimatymo pavedu Jus maloningai Viešpaties globai!

Jums dėkingas už tokias įdomias atostogas

Kun. Jonas

^m Prof. Antonino Zichichi, vienas žymiausių dabarties astrofizikos atstovų, pareiškė: "Nėra nė vieno mokslinio atradimo, kuris būtų priešingas tikėjimui". Tai jis pareiškė birželio 26 d. savo paskaitoje Peruggia universitete, Italijoje.

MEDITACIJOS

Aleksandras Kelmietis

TEBŪNIE!

Nuostaba, kurią aš patiriu, saulei tekant ant aukšto kalno, ir vakare ant marių kranto, kai saulė nusileidžia į vandenį ir apvirtusiu auksiniu laiveliu išplaukia iš varso mis nušviesto horizonto už anapus tamsėjančios dienos ribų, arba kai susigūžęs ant jūros kranto, klausausi amžino bangų šnarėjimo, o akis pakėlęs į tamsų dangų matau virš mano galvos milijonus žvaigždžių, tada mane apima baimė ir džiaugsmas — mane apima laiko ir erdvės bauginanti nuostaba ir tuo pačiu metu pajuntu, kaip iš begalinių tolių sklinda dangaus ir žemės Kūrėjo palaima, kuria jis, sutvėręs pasaulį, pamatė, kad viskas, ką buvo padaręs, buvo labai gera, tada mano širdyje suvirpa kraujas, ir aš jaučiu, kaip man labai gera, o mano ausyse tvinksi nuostabus žodis — *tebūnie*.

MENO GALERIJOJE

Vaikščioju po galerijas, ieškodamas meno genijų. Žiūriu į Picasso paveikslus — jis genijus. Žiūriu į Domšaitį — jis talentingas. Žiūriu į Leonardo da Vinci, Rafaelį — jie buvo genijai, jų paveikslai meno muziejuose kabo ant apdulkėjusių sienų be jokio ypatingo dėmesio ir žavesio.

Nė vienas galerijoje matytas paveikslas manęs nejaudina, nesukrečia. Ne tik miniatiūra, bet ir žmogiškojo genijaus galia yra menkas lašelis tos didybės, kurią jaučiame Universe ir Gamtoje. Tikroji meno, džiaugsmo, nuostabos galerija yra Dievo sukurta gamta — kur bežiūrėtum, į dangų ar į žemę, į vandenį ar į kalnus, į medžius ar į gyvulius, į paukščius ar į gėles, visur pilna paslapties ir grožio. Kiekviena forma, kiekvienas judesys — koks nuostabus meno kūrinys! Tai Dievo galerija, kurią žmogus bando sugriauti ir jį patį nustumti nuo visatos pjedestalo. Ai, vargas mums, nepažįstantiems Dievo darbų!

Iš istorinių versmių

Paulius Rabikauskas

4. NESĖKMINGOS GNEZNO METROPOLITO UŽMAČIOS LIETUVOJE

Tai įvyko 1518 metų vasarą ir rudenį. Mat tų metų liepos pabaigoje ar rugpjūčio pradžioje į Vilnių atvyko aukštas svečias: visos Lenkijos primas, popiežiaus legatas (*legatus natus* — titulas, kurį pop. Leonas X jam suteikė tik prieš trejus metus), Gnezno arkivyskupas Jonas Laskis. Jo lankymosi tikslas — kaip skaitome jo vėliau rašytame testamente — buvo trigubas: 1) popiežius man atsiųsta breve pavedė iširti pal. Kazimiero gyvenimą ir po mirties įvykusius stebuklus; 2) norėjau vizituoti bažnytinei provincijai priklausančią (Vilniaus) vyskupiją, kurios lig tol dar nebuvo vizitavęs joks metropolitas, ir ne tik tai, bet taip pat ir Medininkų vyskupiją; 3) degiau entuziazmu padėti valstybei, norėjau pats asmeniškai susitikti su Lietuvos ponais ir su jais broliškai pasikalbėti apie tai, kaip pagerinti politinius santykius tarp karaliaus ir jo valdomų Didžiosios Kunigaikštystės dominijų ir, jei tai būtų galima, juos prikalbėti stropiau laikytis unijos ir susitarimų.

Gana ambicingi siekiai! Neatrodė, kad kas nors būtų jam pavedęs šalia bažnytinų reikalų gvilidenti ir politines problemas. Bet toks jau buvo arkiv. Laskis. Bažnytinėje plotmėje jis bandė viską tvarkyti ne tik savo arkivyskupijoje, bet ir kitų vyskupų valdomose teritorijose. Stipriai pabrėždamas savo, metropolito, poziciją, jis bemat

įsipyko kai kuriems veiklesniems Lenkijos vyskupams, kaip Poznanės vyskupui Jonui Lubranskiui, Plocko vyskupui Erazmui Ciolekui, o ypač Przemyslio vyskupui, galin-gajam Lenkijos kancleriui Petrui Tomickiui ir taip pat aštrialiežuviui šiojo seserėnui, žinomam poetui, nuo 1523 m. dėdės įpėdi-niui, Przemyslio vyskupui Andriejui Krzyc-kiui.

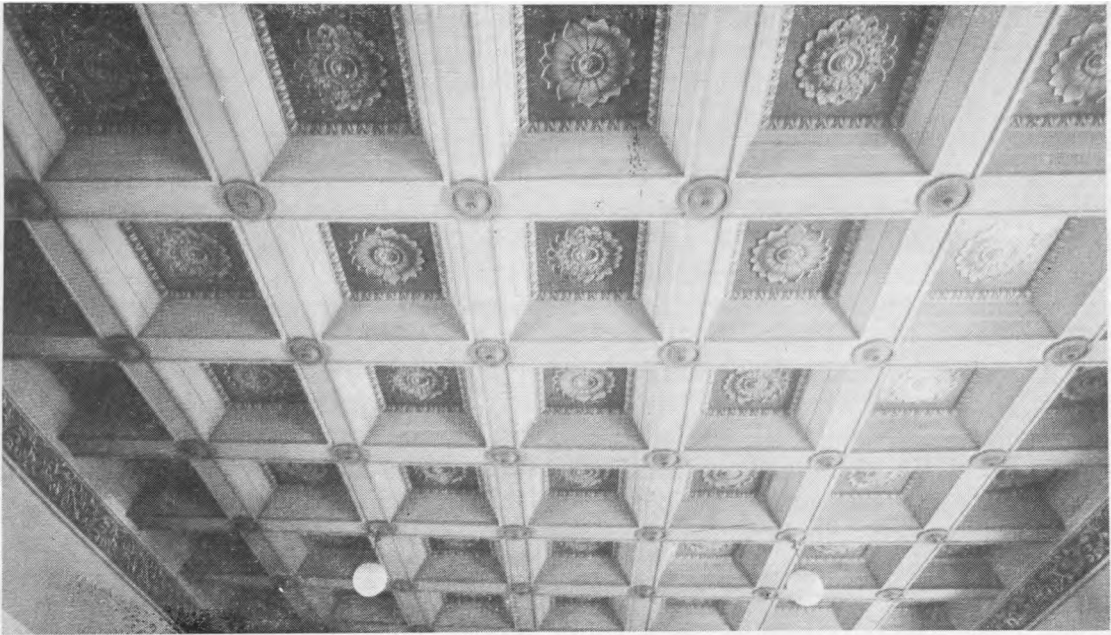
Bet ir politika bei visokie valstybiniai reikalai arkiv. Laskiui nebuvo svetimi. Prieš užimdamas metropolito sostą, jis 1503-1508 metais buvo karaliaus Aleksandro kancleris Lenkijai. Eidamas šias pareigas, ne kartą lydėjo karalių ir į Lietuvą. Kaip tik jam teko rūpintis karaliaus Aleksandro laidotuvėmis Vilniaus katedroje. Kai po to lietuviai nutarė patys sau išsirinkti naują didįjį kunigaikštį, jis dalyvavo tuose rinki-muose kaip stebėtojas. Jam tebesant Vilniu-je, įvyko ir naujai išrinktojo Lietuvos di-džiojo kunigaikščio, mirusiojo karaliaus jauniausiojo brolio Žygimanto, vainikavi-mo iškilmės. Lenkams, žinoma, nepatiko toks lietuvių savarankiškumas. Todėl kanc-leris Laskis vėliau, Petrakavo rinkiminiame seime, tarsi atpirkdamas savo pirmąją "kal-tę", įrašė į seimo aktus fiktyvų nutari-mą, kad Žygimantas tame seime buvęs iš-rinktas ir Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu. Taigi noras įtikti naujam valdovui ir drau-ge išsaugoti savo aukštąjį postą nustatė 1506 metais kanclerio Laskio laikyseną; pa-našių norų vedamas arkiv. Laskis vyko ir 1518 m. vasarą į Lietuvą.

Įvykdyti užsibrėžtus siekius aišktingam metropolitui tik pusiau pavyko. "(Karalai-čio Kazimiero) gyvenimo ir šventumo tyri-nėjimą, — rašo jis savo testamente, — pra-vedžiau ir surašytus aktus pasirūpinau pa-siųsti Šv. Tėvui, kad, jei karališkoji Dide-nybė to norės, būtų einama prie kanoniza-cijos". Tai vienintelė žinia apie pop. Leono X 1517 m. lapkričio 4 d. paskirtos karalai-čio Kazimiero kanonizacijos bylai komisi-jos bent vieno nario veiklą. Tikrai gaila, kad iš to mums nieko neišliko. Proceso ak-tai greičiausiai nė nepasiekė Romos. Nes tas pats Leonas X 1519 m. rugsėjo 15 d.

breve, skirdamas vysk. Zachariją Ferrerį savo legatu į Lenkiją ir Lietuvą ir jam pa-vesdamas ištirti palaiminto karalaičio gyve-nimą bei stebuklus, pamini tą komisiją, bet nieko nesako, kad ji būtų ką nors nuveikus. Peršasi mintis, jog, kai arkiv. Laskio sura-šyti aktai pasiekė Krokuvą ir iš ten turėjo būti persiųsti į Romą, juos sulaukė jau mi-nėtasis kancleris P. Tomickis. Jis, kaip ži-nome, buvo ir Przemyslio vyskupas ir kaip toks buvo paskirtas antruoju tos pačios ko-misijos nariu. Bet, sakėme, arkiv. Laskis ir vysk. Tomickis buvo aršiausi priešai. Gnez-nietis greičiausiai išskubėjo į Vilnių, savo kolegos nė nepakvietęs vykti drauge. Negi galėjo dabar savigarbos nestokojąs kancle-ris už akibrokštą atsilyginti paslauga, kad paskui Romos kurija liaupsintų: "Žiūrėkit, koks uolus tas metropolitas! .." Aišku, kancleris, jei tik galėjo, aktus sulaukė, gal net ir "pragaišino"...

Toliau arkiv. Laskis sakosi šio to pasie-kęs ir lietuvių su lenkais vienybės klausimu. Lietuvos ponai pasisakę, kad ir jie to paties geidžia ir siūlą, kad karalius netru-kus sušauktų atskirus lietuvių ir lenkų sei-mus. Pasibaigus Lietuvos seimui, karalius vyktų drauge su lietuvių atstovais, turin-čiais visus įgaliojimus atnaujinti uniją ir sudaryti sutartis, į Lenkijos seimą.

Trečiojo tikslo arkivyskupui nepavyko taip, kaip buvo norėjęs, pasiekti, nes Vil-niaus vyskupas neleidęs jam vizituoti savo vyskupijos. Tvirtinęs, jog nuo pat krikščio-nybės įvedimo nė vienas Gnezno arkivys-kupas tokios vizitacijos nedaręs. Ir pats vys-kupas (juo tuomet buvo Albertas Radvila-s) atsisakęs leisti asmeniškai vizituojamas: parodęs Leono X brevę, kurioje jis figūruojąs kaip Jo Šventenybės namiškis (*familiaris*) ir todėl negalįs būti kitų vizi-tuojamas. Be to, vyskupas pasitelkęs savo brolius, Ponų tarybos narius. Tai buvo vys-kupo brolis Mikalojus Radvilas, Vilniaus vaivada ir Lietuvos kancleris; kitas jo bro-lis Jonas, didysis Lietuvos maršalas, ir jau-niausiasis brolis Jurgis, Gardino seniūnas. Ir jie primygtinai prašę arkiv. Laskį neda-ryti tos vizitacijos. Sakę, nesą tikri, ar pri-

Vilniaus universiteto Mokslinės bibliotekos skaityklos lubų dekoras.

J. Polio nuotr.

klausą Gnezno metropolijai, ar Rygos. Tačiau, arkivyskupiui pasiteiravus, pripažinę, kad tiek Vilniaus, tiek ir Medininkų vyskupijų kapitulos visą laiką siųsdavusios ir siunčiančios savo atstovus į Gnezno provincijos susirinkimus (sinodus), ir jų apeliacinės bylos pavedamos spręsti Gnezno arkivyskupijos kurijai.

Nežiūrint visų tų protestų, arkivyskupas — kaip jis pats rašo savo testamente — užsispyrė praveisti Vilniaus kapitulos ir dvasiškuos vizitaciją. Kai kurie kanauninkai bandę prieštarauti, bet privertę ir juos paklusti. Vysk. A. Radvilas buvęs dėl viso to susierzinęs (*erat impaciens episcopus*), bet vis dėlto neatsisakęs svečių ir visus jį lydėjusius aprūpinti šienų, avižomis, taip pat žąsiena, vištiena, aviiena bei midumi, nors šiojo ir neužtekę. Pabuvęs Vilniuje daugiau kaip mėnesį, arkiv. Laskis su visa palyda rugsėjo 7 d. išvyko atgal į Lenkiją.

Žemaičių vyskupijos jis nebelankė. Rudenį ilgiau užtrunkant, būtų tekę daugiau pavargti ir reikėję kęsti įkyrių nepatogumų, — taip teisinasi arkiv. Laskis savo testa-

mente. Bet galėjo iš tikrųjų jį bauginti Žemaitijoje numatomas dar didesnis jam pasipriešinimas negu Vilniuje. Žemaičių vyskupu tuomet buvo taip pat vienas iš Radvilų, Mikalojus, galingojo Vilniaus vaivados ir Lietuvos kanclerio Mikalojaus Radvilo sūnus, Vilniaus vyskupo brolėnas. Kas tais 1518 metais sudarė žemaičių kapitulą, sunku dabar pasakyti. Prieš 6 metus, kai porą metų vėliau miręs Žemaičių vyskupas Martynas rašė savo testamentą, šešis savo kapitulos narius nurodė jo vykdytojais: oficialą Paulių, kitą Paulių, Kaltinėnų kleboną, Raseinių kleboną Mikalojų ir vien vardais žinomus kanauninkus: Benediktą, Baltramiejų ir Grigalių (plg. *Codex Mednicensis*, I, psl. 179). Reikia manyti, kad jie visi buvo lietuviškai nusiteikę, kaip ir tuomet žemaičių ypač mėgstamas ir gerbiamas jų vyskupas Martynas Lintfaras. Galima prileisti, kad, jei ne visi, tai bent didesnė jų dalis tebe priklausė kapitulai ir 1518 m. rudenį.

Nusprendęs pats nebevykti į Žemaitiją, arkiv. Laskis nenorėjo palikti nevizituotos

tos vyskupijos. Todėl, pasitaręs su jį lydinčiais trimis Gnezno kapitulos dignitoriais, nusprendė pavesti Vilniaus kanauninkui, teisės specialistui Jonui Albinui atlikti metropolitito vardu ir tos vyskupijos vizitaciją. Kan. J. Albinas buvo lenkas, kilęs iš Krokuvos ir kurį laiką ten, sostinės universitete, dėstęs bažnytinę teisę. Iš jo arkivyskupijos galėjo tikėtis ištikimo pavestos vizitacijos įvykdymo.

Kan. Albinas pirmiausia pasiuntė Žemaičių vyskupijos vadovybei oficialų pranešimą, jog atvažiuosiąs vizituoti. Nuvažiavęs sušaukė kanauninkus į kapitulos sesiją (arkiv. J. Laskio testamente parašyta: *cum eis sinodum celebravit*), kurioje pranešė apie numatytus apklausinėjimus. Kanauninkai tuomet tam pritarė. Bet kai vizitatorius pradėjęs juos paskirai pas save šaukti, jie nepasirodė. Už tai tekę juos, kaip atkakliai nepaklusnius, ekskomunikuoti.

Tačiau kanauninkai nesutikę su tuo, kad jie esą atkakliai nepaklusnūs (*contumaces*). Dėl to baudmės neprisiėmę ir apeliavę į savo metropolitą, tą patį arkiv. J. Laskį. Juos užtarę ir karališkoji Didenybė bei Vilniaus vaivada, prašydami metropolitą išrišti Žemaičių kanauninkus iš ekskomunikos. Arkivyskupui nieko kito nelikę, kaip liepti kan. J. Albinui ekskomunikuotuosius išrišti, "jei jie to prašys ir sutiks prisiekti, kad išklausys Motinos Bažnyčios, ypač Gnezno bažnyčios reikalavimų".

Nežinau, ar kas nors iš mūsų istorikų atkreipė dėmesį į tą nemalonų epizodą. Iš vienos pusės jis liudija, kokie kartais įkyrūs ir net užgaulūs galėjo būti lenkai lietuviams, iš antros pusės išryškėja, kad yra buvę atsakingų lietuvių, kurie gynė savo šalies ir valstybės savarankiškumą ir nebuvo linkę nuolankiai išpildyti kiekvieną lenkų užmačią. Čia aprašytoju atveju padėjo ir toji aplinkybė, kad pačioje Lietuvoje tuo metu bažnytinė ir civilinė valdžia, galima sakyti, buvo vienos, įtakingos Radvilų giminės rankose. Aukščiau minėjome, kad Vilniaus ir Žemaičių vyskupai buvo Radvilai ir kad trys Vilniaus vyskupo broliai irgi užėmė valstybėje atsakingas vietas. Bet ir

Trakų vaivada Grigas Astikas buvo tikras Radvilų pusbrolis. O Žemaičių seniūnas ir sykiu Trakų pilininkas Stanislovas Kęsgaila buvo išleidęs savo dukterį už vieno iš tų trijų, jauniausiojo Vilniaus vyskupo brolio, Jurgio Radvilo. Galima pridurti, kad ir Lietuvos didysis etmonas, garsusis mūšio su didžiule Maskvos kariuomene prie Aršos 1514 metais laimėtojas, Vilniaus pilininkas Konstantinas Ostrogiškis buvo taip pat uolus lietuviškų interesų gynėjas. Jiems turėjo nusileisti su didelėmis ambicijomis į Vilnių atvykęs arkivyskupas ir primas Jonas Laskis; atrodė, pasiryžęs tvarkyti Lietuvą ir lietuvius, o iš tikrųjų tik taikstėsi juos dar labiau Lenkijai pajungti.

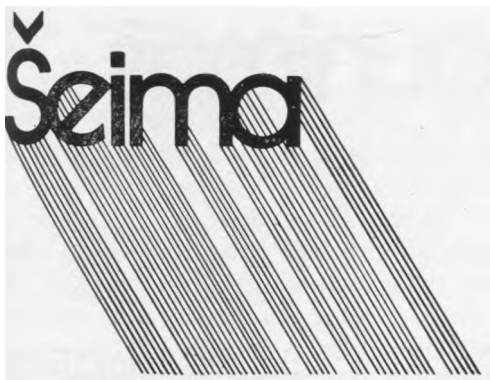
Arkiv. J. Laskio testamentą, kuriuo remiasi visas šis aprašymas, išleido: Heinrich ZEISSBERG, **Johannes Laski, Erzbischof von Gnesen (1510-1531) und sein Testament**. Atspaudas iš: **Sitzungsberichte der philos.-hist. Classe der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften**, t. 77, Wien 1874. Lietuvą liečiančias šio testamento ištraukas perspausdino: J. KORYTKOWSKI, **Arcebiskupi gniezniency, prymasowie i metropolici polscy od roku 1000 az do roku 1821**, t. II, Poznan 1888, psl. 643-644 išnašose. Naują studiją apie arkiv. J. Laskį išleido: S. GRAD, **Koscielna dzialalnosc arcebiskupa i prymasa Jana Laskiego**, knygoje: **Studia z historii Kosciola w Polsce**, t. V, Warszawa 1979, psl. 181-322.

■ Šveicarijos miestuose Krikščionių solidarumo internacionalas surengė solidarumo pabaltiečiams krikščionims demonstracijas. Jos vyko Lucernoje, Solothurne, Sankt Gallene, Ciuriche, Chure ir kitur. Norėta atkreipti pasaulio dėmesį į sunkią tikinčiųjų padėtį okupuotoje Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje. Buvo renkami parašai už lietuvių kun. Alfonso Svarinsko ir latvio kunigo Janio Skudros išlaisvinimą.

■ Oksfordo universiteto anglikonų kapelionas kun. Peter Cornwell savo tikintiesiems pranešė iš sakyklos, kad jis nusprendė tapti kataliku.

■ Kun. prof. dr. Paulius Rabikauskas, S.J., išrinktas popiežiško Grigaliaus universiteto Romoje istorijos fakulteto dekanu.

■ Kun. Cheorgiu Calciu Rumunijos kalėjime iškentėjo 5 metus. Jo laiškas pasiekė Tarptautinę žmogaus teisių lygą Niujorke. Jis nusiskundžia, kaip buvo mušamas ir kankinamas, kaip jam draudė celėje melstis. Pamatę besimeldžiant, sargybiniai mušdavo.

Įtarinėjimai su pagrindu ar be pagrindo?

Juozas Vaišnys, S.J.

Kartą gavome vieno skaitytojo laišką, kuriame jis iškelia įdomų šeimyninį klausimą ir pats stengiasi į jį atsakyti, klausdamas redakciją, ar jo atsakymas yra teisingas. Jis rašo, jog kiekvienas vyras nori, kad jo žmona būtų ištikima. Tą pat galima pasakyti ir apie žmoną. Neištikimybė yra tikri šeimyninio gyvenimo nuodai. Anksčiau ar vėliau vienos pusės neištikimybė priveda prie skyrybų. Todėl tiek vyras, tiek žmona šio klausimo atžvilgiu yra labai jautrūs; jeigu kuris nors jų pradeda kitą pusę įtarti neištikimybėje, tuoj ima uoliau sekti tos įtartos pusės elgesį ir santykius su kitais asmenimis. Pvz., jei vyras įtaria žmoną, kad ji pradeda būti neištikima, jį erzina kiekvienas jos šypsniš, parodytas svetimam vyrui, kiekvienas jam pasakytas malonesnis žodis, kiekvienas išėjimas iš namų. Jį taip pat jaudina ir erzina kitų vyrų pagyrimo ir simpatijos žodžiai, pasakyti jo žmonai. Trumpai sakant, jis yra labai nepatenkintas, jeigu žmona turi didesnę ar mažesnę pasisekimą kitų vyrų tarpe. Ar čia nėra pavydas? Pavydas yra viena iš didžiųjų nuodėmių, bet šeimos neištikimybė taip pat yra labai didelis nusikaltimas, tad kaip šiuos du dalykus suderinti?

Jeigu nuspręsi kovoti prieš savo pavydą, tada turėsi stengtis nieko žmonai nesykyti, jos neseioti, nepykti, jeigu ji juokauja ar flirtuoja su kitais vyrais. Bet šitoks el-

gesys gali būti labai pavojingas. Gal iš pradžių tikrai yra tik smulkmenos tie žmonos juokavimai, tas noras patikti kitiems, tie meilūs žodžiai ir šypsniai. Tačiau jeigu vyras nieko jai už tai nesykytų, jos neperspės, gal visa tai vis didės ir didės, kol prieis prie labai rimtų dalykų ir pagaliau prie skyrybų. Juk ir maža kibirkštėlė gali sukelti didelį gaisrą, jeigu jos neužspausi pačioje pradžioje. Tad kaip šiuo atveju elgtis?

Skaitytojas, šį klausimą iškėlęs, mano, kad saugoti šeimą nuo katastrofos yra tiek vyro, tiek žmonos pareiga, todėl pasipriešinimas pradedančiai reikštis neištikimybei negali būti joks pavydas, joks nusikaltimas. Priešingai — tylėjimas būtų nusikaltimas. Juk tikrai nusikalstum, jei neužgesintum tos kibirkštėlės, iš kurios tuoj kils gaisras ir sudegins tavo ar kaimyno namus.

Atsakymas yra visai teisingas, bet galima paklausti, kaip atskirsi, ar čia tikrai prasideda tavo žmonos neištikimybė, ar yra tik visai nepagrįstas tavo įtarinėjimas ir pavydas. Atsakyti nėra taip lengva. Tu manyysi, kad elgiesi teisingai, kad žmonos elgesys tikrai yra netinkamas, bet žmona gal manys visai priešingai. Galbūt jai atrodys, kad tu ją be reikalo sekioji kiekviename žingsnyje ir neleidi pakalbėti su jokia žmogum, nors ta kalba būtų ir nekalčiausia.

Šito klausimo išrišimas teorijoj gali būti labai lengvas, bet praktikoje paprastai būna labai painus. Kiekvienam aišku, kad pavydas yra smerktinas. Bet pavydima tik gerų dalykų: turtų, garbės, pasisekimo. Niekas kitam nepavydi kančios ar nelaimių. Taigi jei būsi nepatenkintas, kad žmoną kiti gerbia, giria, vertina, bus tikras pavydas. Tu žmonai pavydėtum tų gerų savybių, už kurias ją kiti giria ir vertina. Tai būtų nusikaltimas. Bet jeigu matai, kad kiti ją giria ir brangina vien dėl to, kad ji su jais flirtuoja, kad sutinka su jų norais, laužydama tau ištikimybę, tada tavo širdyje kilusieji jausmai nėra pavydas, bet gal pyktis ar širdies skausmas. Tu šiuo atveju žmonai ne pavydi, kad ji yra gera, gabi, graži, bet esi nuliūdęs ir susierzinęs, kad ji yra bloga, nedora, neištikima. Tad ne jos gerų ypaty-

bių tu neapkenti, bet tik jos klaidų ir nusi-kaltimų. Kiekvienas žmogus turi nekęsti nuodėmės, todėl toji neapykanta ar pyktis prieš nuodėmę, prieš blogį, yra geras dalykas. Šv. Rašte skaitome, kad ir Kristus buvo užsidedęs pykčiu prieš tuos, kurie nieki-no jo šventyklą.

Tad praktiška išvada galėtų būti tokia: stenkis visais reikalais, visais neaiškumais tuoj su žmona atvirai išsikalbėti. Neleisk, kad tavo širdyje slaptaiteiktųsi vis daugiau ir daugiau, įtarinėjimų pavydo, neapykan-tos. Juk tam gal nėra jokio pagrindo, gal tu įtarinėji visai be reikalo. Todėl kai pas-tebi savo žmonos elgesyje tai, kas tau ne-patinka, pasakyk jai visa tai švelniai, gra-žiai, mandagiai, ne priekabių ieškodamas ir priekaištaudamas, bet tik norėdamas išsi-aiškinti. Pasakyk jai, kad tu nemanai, jog ji būtų neištikima, bet tas ar kitas jos elge-sys tau atrodo pavojingas ir ilgainiui gali privesti prie visokių nemalonumų. Pa-klausk, kaip ji j tai žiūri. Ji, žinoma, daž-niausiai teisinsis, vis tiek ar bus kalta, ar ne. Tačiau kartais, jeigu tikrai ji bus ne-kalta, gal visai nesiteisins, bet prisipažins, kad tas ar kitas jos pasielgimas tikrai buvo netinkamas ir pavojingas. Taip vis dažniau atvirai išsikalbant, praeis nepagrįsti įtari-nėjimai. Bet jeigu ji bus tikrai kalta, grei-čiausiai ginsis, bus neatvira, visaip stengsis išsisukinėti. Tačiau ilgainiui tau vis tiek pa-aiškės, ar ji atvirai kalba, ar tik tave apgau-dinėja. Jeigu tie jos įtarti meilikavimaisi po judviejų išsikalbėjimo mažės arba bent ne-didės, gali manyti, kad ji tikrai nekalta; bet jeigu po visokių pasiteisinimų ir "priesai-kų" ji tuo nepageidautinu keliu eis vis to-lyn ir tolyn, tada galima manyti, kad ji tikrai yra kalta, tau neatvira, neištikima.

Ir šituo paskutiniu ju nemaloni atveju didelis pyktis, griežtumas, barniai nieko nepadės. Stenkis kaip nors gražiuoju ją per-kalbėti. Žinoma, čia reikia daug sugebėji-mo, takto, mokėjimo valdyti nervus. Jei to nebus, visokios kalbos ir ginčai dar labiau judu vieną nuo kito atitolins.

Reikia stengtis prie to neprieiti. Jeigu žmona nuo tavęs pradeda tolti, paegzami-

Iš kur kyla vaikų nesusipratimai su tėvais?

(Jaunimo konkurse premijuotas rašinys)

Aleksandra Gražytė

Naugajimio akutės atsidaro, ir gražus pasaulis jam atsiveria. Šypsosi mamytė, šypsosi ir kūdikis. Net kai būna baisu, ver-kiančio kūdikio stipriai plakanti širdelė nu-siramina, kai pajunta motinos šiltas, švel-nias rankas, kurios apkabina jo mažą kū-nelį, Kūdikėlis auga, ir jo mažos lūpytės švelniu balseliu taria pirmuosius žodelius: "mama" ir "papa". Vaikas bręsta ir kuo daugiau išmoksta apie pasaulį, tuo saugiau pasijunta tavo tėvų meilėje. Visur smagu išeiti, bet namie, ypač mamytės glėbyje, vi-so pasaulio rūpesčiai nutolsta, dėl to jo šir-delėje plaka nepailstanti meilė tėvams. Jei kūdikio širdelė randa ramybę su tėvais, o pro namų langą pasaulis pasakiškai gražus, tai iš kur kyla vaikų nesusipratimai su tė-vais?

Vaikui augant ir pradėdant lankyti mo-

nuok savo sąžinę, ar nerasi ir savyje kaltės. Žinoma, lygiai tą patį patarimą duodame ir žmonoms, kurios skundžiasi savo vyrais. Dažniausiai kaltės būna iš abiejų pusių. Tik meilė gali palaikyti šeimoje santaiką ir iš-tikimybę. Todėl nuolatos tą meilės ugnelę reikia saugoti ir kurstyti, kad ji nesumažė-tų ir neužgestų. Tai bus įmanoma tik tada, kai žinosi, jog *mylėti reiškia aukotis*. Ne-manyk, kad mylėti yra lengva. Taip galvo-ja tik gimnazistai. Juk ir poetai sako, kad tikroji meilė gimsta skausmuose.

kyklą, jo pasaulis didėja, o gyvenimas plečiasi už saugių namų sienų. Mokykloje jis randa kitų vaikų, su kuriais užmezga draugystes. Su savo draugais žaidžia ir "dūks-ta". "O kam gi vis mokytis, skaityti ir rašyti, — galvoja jis, — man smagiau su draugais!" Tačiau iš tėvų nuolat girdi: "Baik žaisti, gana išdykauti, eik pamokų ruošti!" Tie žodžiai pripildo jo akutes ašarų, kurios nuvarva nuo žandukų. Staiga vaikas pajunta, kad yra taisyklės, ribojančios jo elgesį ir norus. Jis pyksta dėl to, kad jam rodos, jog tėvai atima viską, kas linksma ir smagu. Vaikui atrodo, kad tėvai nesupranta jo širdies ir laisvės troškimo. Kam klausyti tėvų? Pamokos nėra taip svarbios, mokykla neatneša daug džiaugsmo, tai vaikas pradeda priešintis tėvams ir drausmei.

Vyresnio amžiaus vaikai, paaugliai, at-randa naujų "teisių" visokiems anksčiau uždraustiems dalykams. Jie mokosi vairuoti automobilį (žinoma, tėvų!), pirmą kartą paragauja alaus ir vyno, pabando rūkyti cigaretes, gal net pajunta karštą meilę kitam jaunuoliui ar jaunuolei. Draugystės rai-tai vis didėja, žaidimai nesibaigia, nes paaugliai moka dar geriau "linksmintis", iš-rasdami naujų "linksmynių".

Vaikai tarpusavyje pasikalba ir pasida-lina nepasitenkinimo mintimis apie savo tėvus. Tėvai seni, mūsų nesupranta! Pasaulis pasikeitė. Mums nesvarbu, kaip buvo pir-miau, kaip tėvai augo ir linksminosi. Dabar kitaip gyvename ir kitaip galvojame. Tik draugai viską supranta, nes jie taip pat kenčia. Tik jie mus užjaučia!

Nesusipratimai tarp tėvų ir vaikų vis di-dėja. Kodėl negalima išgerti? Juk tėvai kartais išgeria su draugais, tai dėl ko aš ne-galiu? Mergaitės pradeda rūpintis savo "iš-vaizda" ir nesutinka su mamos "senovišku" skoniu. Nori veidą dažyti, nori batų su aukštais kulniukais, nori susieiti su berniukais, o tėvai vis neleidžia, nesupranta, lie-pia tik pamokas ruošti! Ir taip jaunuoliai pamažu tolsta nuo tėvų. Mamytė nustoja glosčiusi galvutę, rečiau naktį apkloja lo-vytėje ir dar rečiau kartu sukalba maldele.

Aleksandra Gražytė.

Tėvai ir vaikai mažiau kalbasi, daug rečiau vienas kitą apkabina ir pabučiuoja.

Metai greitai bėga, ir "vaikutis" jau ruošiasi stoti į universitetą, įsigyti profesiją. Tėvai tikėjosi, kad vaikas gal norės būti daktaru, advokatu, inžinierium... Bet vaikas gal tomis profesijomis nesidomi, jo širdis jį traukia visai kitur! Tėvai nesupranta, kad ir vaikas turi savo palinkimus ir savo svajones.

Tačiau tėvai, jau patyrę gyvenime, žino ir supranta sunkius kelius. Jie ėjo, klydo ir iš savo klaidų mokėsi. Dabar jie nori vaikams patarti, kad tų pačių klaidų nekar-totų. Tėvai nori, kad jų vaikai pasiektų viską, kas gera. Bet vaikai tų pastangų neįvertina, daro ir elgiasi kitaip, ir nesusiprati-mai didėja.

Pagaliau vaikai užauga, susituokia, su-kuria savo šeimas ir patys tampa tėvais. Bet ar jų vaikystės svajonės tampa tikrove? Ar dabar pasaulis bus kitoks? Ar jų vaikai nebus tokie, kaip mes buvome?

Naujos šeimos savo vaikus auklėja, moko, saugo ir jiems pataria. Bet jaunųjų mintys skiriasi nuo tėvų. Jie vėl mato pasaulį savo, o ne tėvų akimis. Pasaulis vėl kitoks, ir vėl kiti nesusipratimai atskiria vaikus nuo tėvų. Nesusipratimai tarp tėvų ir vaikų buvo, yra ir bus. Tėvų ir vaikų pasauliai yra skirtingi. Tėvai visuomet lieka tėvais, vaikai — vaikais, ir šeima gyvuoja. Vaikai turi mylėti tuos du žmones, kurie juos atnešė į šį pasaulį, mylėjo, globojo ir saugojo; kurie ramino ir priglaudė, kai buvo baisu, nušluostė ašaras, pradžiugino, kai buvo liūdna. Jie buvo geriausi draugai. Tai kodėl leisti nesusipratimams atskirti vienus nuo kitų?

Norint išlaikyti meilę ir sugyvenimą šeimoje, reikia vaikams su tėvais dažnai pasikalbėti, vieni kitus apkabinti, vieni kitais rūpintis. Gyvenimas neilgas. Kiekviena minutė, linksmi praleista su savaisiais, yra brangi. Ilgai prisiminsime tas minutes ir pajusime meilę tėvams. Jie savo gyvenimą mums aukėjo ir norėjo mums tik gero. Pasidžiaukime, kol esame kartu!

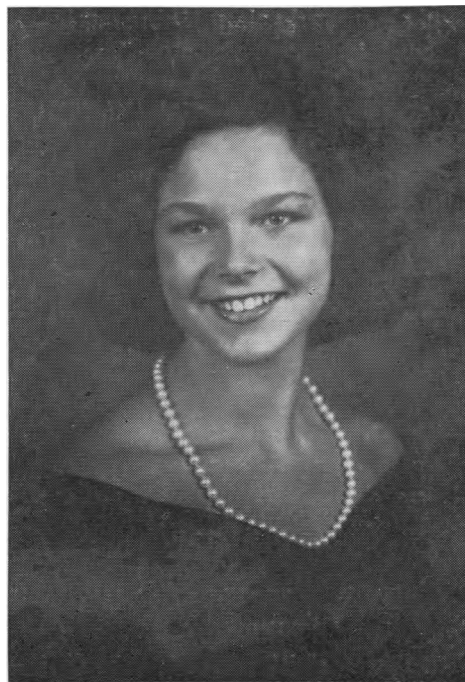
Kai kartais ilgesniam laikui išvažiuojame iš namų, smagu pagalvoti, kad, kai grįšime, vėl tėvai mus sutiks atviromis rankomis taip, kaip tada, kai buvome mažyčiai; vėl pulsime į jų glėbį ir pajusime tą pačią meilę, kaip anais laikais.

Dėl ko jaunimas nutolsta nuo religijos?

(Jaunimo konkurse premijuotas rašinys)

Milda Palubinskaitė

Svarstydami klausimą, kodėl jaunimas nutolsta nuo religijos, jau pasisakome, jog mes esame ištikinę, kad tokia padėtis yra. Bet taip galvodami, kartais galime ir suklysti. Vis dėlto, remdamiesi jaunimo atsakymais į stovyklose pateiktas anketas, pastebime, kad išorinės tikėjimo išreiškimo formos yra nusilpusios lietuvių jaunimo tarpe. Čia turiu mintyje mišių lankymą,

Milda Palubinskaitė.

dvasinio luomo pasirinkimą ir pan. Yra įvairių šio nusilpimo priežasčių: aplinka, apatija, dvasios vadovų trūkumas.

Gyvenimas yra komplikotas ir neramus. Mus supa kultūra, serganti degeneracijos liga. Stengiamės įprasminti egzistenciją, kurioje buržuazinių klasių gimnazistinio amžiaus vaikai sąlygų yra priversti daryti rimtus sprendimus apie svaigalų vartojimą ir priešvedybinių lytinių santykių moralumą. Praėjusių kartų žmonės rasdavo paguodos Katalikų Bažnyčios ramume ir pastovume, o dabar Bažnyčios mokymas yra pasidaręs labai neaiškus. Dabartiniuose pamoksluose dažnai kalbama apie abortą ir branduolinius ginklus, o ne apie Dievo meilę ir gailestingumą. Lankantieji mišias neranda emocinio pasitenkinimo.

Nerasdami emocinio poilsio mišiose, žmonės nesistengia jų įprasminti, neina į mišias, bet tą valandėlę sunaudoja laisvalaikiui. Šiais laikais tokia reakcija yra tipiška. Jaunuoliai yra pasidarę sensualinių reikalų vergais. Kas nemalonu, yra ignoruojama, o ne pakeičiama. Apatija yra jaunimo nuo

religijos nutolimo didžiausia priežastis. Tie, kurie nesupranta religijos vaidmens civilizuotame gyvenime, nesistengia atrasti religijos prasmės ar Dievo tiesos. Žymiai lengviau ignoruoti mišias ir maldą. O tie jaunuoliai, kurie yra tikintys, nejaučia pareigos apaštalauti, padėti šeimai, draugams, bendruomenei. Esame pripratę nekritikuoti skirtingų pažiūrų ir tikėjimų. Manoma, kad kritikuoti būtų nemandagu. Dėl to tikintieji nesistengia pritraukti prie Dievo garbinimo savo šeimos narių ar draugų, vengia kalbų apie religiją.

Bet dėl ko jaunimas yra taip pasidavęs apatijai? Tiesą pasakius, jam trūksta kasdieninių tikėjimo ištikimybės pavyzdžių. Šeimos vieningumas ir bendradarbiavimas yra nusilpęs. Studijos rodo, kad tėvai labai mažai laiko praleidžia su vaikais. Galima drąsiai tvirtinti, kad šeimose bendra malda yra beveik išnykusi, gal tik labai retais atvejais kuri nors šeima drauge pasimeldžia prieš valgį. Šeimose religinis auklėjimas yra arba labai nusilpęs, arba visai išnykęs.

Kaip nykstantis religinis auklėjimas šeimoje ją žudo, taip ir dvasios vadų stoka paraližuoja jaunimo religinę sąmonę. Didelis skaičius jaunimo lanko viešas mokyklas ir visai negauna religinio auklėjimo bei dvasinių patarimų, bet ir tie, kurie lanko privačias religinės orientacijos mokyklas, nėra daug geresnėje padėtyje. Teologijos pamokos nėra įskaitomos išvesti pažymių vidurkį, tai nei mokytojai, nei mokiniai jomis per daug nesirūpina ir jų nelaiko akademinėmis pamokomis. Religijos mokytojai dažnai būna pasauliečiai, tai jaunimo ryšys su kunigais ar seselėmis darosi vis silpnesnis. O jeigu ir pasitaiko dvasininkas mokytojas, dažnai jų nuomonės apie branduolinius ginklus ir Pietų Amerikos politiką daugeliui yra visai nepriimtinos. Dėl to jaunimas pradeda tuos dvasininkus mažiau vertinti, o drauge pradeda nevertinti ir Katalikų Bažnyčios.

Gal iš tikrųjų padėtis nėra jau tokia bloga, juk pasitaiko tikrai mylimų Dievo tarnų, gražių šeimų ir pavyzdingo jaunimo, bet vis dėlto jų skaičius vis mažėja. Bet gal

Paruošė GEDIMINAS VAKARIS

KANKLIŲ MEISTRAI

Už Svėdasų ir Daujočių yra Savičiūnų kaimas, kuriame gimė kanklių meistras Juozas Lašas. Labai seniai mokytojas Puras nusipirko atviruką, kuriame buvo kanklės. Atviruką pamatė Juozas Lašas ir iš šio paveiksluko pradėjo drožti kankles. Svėdasuose kūrėsi kanklių orkestrėlis, kuriam J. Lašas iš eglės išskobė kankles. Tai buvo pirmosios jo kanklės. Vėliau kanklėmis jis aprūpino daug ansamblių: Vilniuje — "Porringė", Kaune — "Nemuną", ansamblius Svėdasuose, Utenoje, Šiauliuose. Jo kanklės pasiekė net tolimą Kanadą. Per pusšimtį metų išskobė 200 kanklių. Į tą paveikslėlį visam gyvenimui pasinėrė. Sakosi, kad per tiek metų apie kankles daug sužinojęs ir rodosi jam, kad girdi visų savo padirbtų kanklių skambėjimą. Sako, kad aukštaičiai kanklėmis skambindavo tik namie, patys sau. Kanklėmis skambinant šokių muziką, šokdavo basi ar su minkštais batais, nes,

nereikia manyti, kad padėtis būtų visiškai tragiška. Jaunimas galvoja ir sprendžia, ar priimti Dievą, ar atmesti, ir jis tai daro nuoširdžiai. Jeigu jaunimo nepritrauks prie religijos pats Dievas, tai kas gi pritrauks? Tad gal nereikia per daug raudoti, tik stengtis būti šviesiais pavyzdžiais. Stiprinime šeimas, būkime religiniai vadai. Tikintieji turi liudyti Dievo egzistenciją pasaulyje, juk ar ne per visus amžius Dievas prabildavo į žmones savo tarnų žodžiais?

Vilniaus universiteto kiemas, pavadintas universiteto auklėtinio Simono Daukanto vardu. J. Polio nuotr.

trepsint kietais apavais, kanklių balso nesi-girdi.

Kitam Lietuvos krašte, netoli Prienų, gyvena kitas meistras — Kajetonas Nau-džius, meistras vienuolikastysgių kanklių. Jo kanklėmis jau aštuonios dešimtys metų skambina Skriaudžių miestelio vyrai ir mo-terys. Jo galva nuo mažumės kanklėm pra-mušta buvo. Buvo kilęs iš Katilių kaimo, kuriame muzikantai ir kanklių meistrai gyveno. Dirbti kankles išmoko iš kanklių meistro skriaudiškio Juozo Banionio ir Kol-bušausko. Jo kanklės skamba kiek kitaip negu J. Lašo.

Niekas geriau kanklių muzikos neišma-no kaip Antanas Degutis. Jis yra seniausias Lietuvos kanklių meistras — 91 metų. Po Pirmojo pasaulinio karo pradėjo vadovauti kanklių ansamblui. Kartais pats sudėdavo žodžius ir gaidas. Visą Lietuvą su kanklių ansambliu išvažinėjęs. Skambindavo Lietu-vos radiofone ir dalyvavo pirmose dviejose dainų šventėse.

Šiandien kanklėmis daugiausia skambi-na moterys. Senovėje kanklėmis skambin-

davo ir vyrai. Buvęs garsus žemaičių kank-lininkas telšiškis Petras Zoris. Jis skambi-nęs dešimtystygėmis 250 metų senumo kank-lėmis. Žemaičių kanklininkas savo muzika daug žmonių linksmino. 1934 m. numirė, būdamas dideliu skurde. Jo kanklės rado prieglobstį Telšių kraštotyros muziejuje. ("Tiesa")

DVIRAČIŲ MUZIEJUS

Tik ką praeitą vasarą Šiauliuose atida-rytas dviračių muziejus. Šį muziejų įkūrė "Vairo" dviračių ir variklių gamykla. Mu-ziejuje dviračiai išdėstyti net per tris pas-tato aukštus. Muziejuje pavaizduota dvira-čių istorija ir jų gamyba. Muziejuje surink-ti reti dviračiai. Kitų padarytos tikslios ko-pijos. Įdomus medinis dviratis, kuris pava-dintas "bėgiojamoji mašina". Žmogus, ant jo sėdėdamas, pasispirdavo kojomis ir taip važiuodavo. Dviratis "voras", ant kurio už-lipti reikia kopėtėlių; priekinio rato skers-muo daugiau kaip pusantro metro, o užpa-kalinio — tik trisdešimt centimetrų. Juo važiuoti buvo pavojinga — jei po priekiniu

ratu, ant kurio sėdi dviratininkas, patenka nors mažas daiktelis, važiuotojas tuoj verčiasi kūliais. Muziejuje yra įdomus radinys — namų darbo dviratis. Jį apie 1910 m. pasigamino nagingas Pakruojo rajono, Lygumų apylinkės kalvis Kazys Šuopas. Čia yra taip pat ir šiauliečio V. Tautvaišo rankinis dviratis. Artimiausiu laiku yra ruošama savadarbių dviračių paroda.

Svarbiausia dviračio dalis — ratas žmoniškai žinoma jau 6000 metų. ("Tiesa")

RETA PROFESIJA — RĖŽĖJAS

Lietuvos miškuose dirba apie 300 rėžėjų. Rėžėją galima būtų palyginti su bite darbštuole. Iš poros rėžių medyje gaunama 20 gramų sakų. Surinkti per dieną reikia 40 kilogramų. Taip ir eina žmogus su rėžtuvu nuo pušies prie pušies — nuo saulėtekio iki saulės laidos. Per gegužės - rugsėjo mėnesius reikia paruošti vienam rėžėjui daugiau kaip keturis tūkstančius kilogramų sakų. Geras rėžėjas per sezoną paruošia 10-11 tūkstančių kilogramų sakų. Per dieną rėžėjui tenka nuo medžio prie medžio nueiti apie 20 kilometrų, įrėžti 2000 rėžių. Kiekvienas rėžis ant atskiro medžio. Miškuose milijonai piltuvėlių, į kuriuos iš rėžių teka sakai. Grynai sakai nedideliais kiekiais naudojami litografinio rašalo ir tipografinių dažų gamybai, o taip pat medicinoje kai kuriems tepalams bei pleistru. Daugiausia sakai naudojami gaminti kanifolijai ir terpentiniui.

Sakinamos tik tos pušys, kurios už dešimties metų bus nukirstos. Rėžti griovelį ant pušies mokoma mėnesį. Darbas yra nelengvas, ir po pirmųjų pamokų rėžėjas, norėdamas pasisveikinti, negali ištiesti rankos. Rėžėjais kasmet bando tapti apie 20 žmonių, bet dirbti pasilieka tik keli. Gero rėžėjo grioveliai tiesūs, gražūs ir sudaro 90 laipsnių kampą; neįpratusio — rėželiai nukreivoti, kampas tarp rėžių blogas. Lietuviai sako, kad meistrą iš rėžio pažinsi.

("Mūsų girios")

GRYBAUTOJAI

Didysis grybavimo sezonas prasideda rudenį. Savaitgaliais daug žmonių skuba į

savo pamėgtus miškus. Miškininkai sako, kad dienomis, kai gerai auga grybai, į Varenos miškus tiek priguža žmonių, kad juose judėjimas būna maždaug toks, kaip ir Vilniaus gatvėse. Miške mašina prie mašinos, grybautojas prie grybautojo. Miškas yra geras ir ištikimas žmogaus draugas, todėl ir žmogus turi atsakyti tuo pačiu. Mišku ne tik naudotis, bet reikia jį globoti ir rūpintis juo. Miške auga šimtametės eglės, galingi ąžuolai, bet pats miškas yra labai trapus ir jautrus. Jam padarytos žaizdos gyja labai lėtai arba visiškai neužgyja. Pasitaiko nedrausmingų grybautojų, miško tvarkos pažeidėjų, paprasčiausiai nedorų žmonių. Jie nežinomus grybus paspiria ir sumindo, nežinodami, kad kai kurie grybai yra įrašyti į Lietuvos "raudonąją knygą". Šiandien nykstantys grybai yra saugotini: juodasis piengrybis, auksaviršė ūmėdė, šlaukotasis kazlėkas, raudonkepuris baravykas, didysis kukurdvelkis ir kt. ("Tiesa")

ARKLIAI LIETUVOJE

Arklio gimtine laikoma Šiaurės Amerika. Prieš daugelį milijonų metų Arkties vandenyną (Čiukčių jūrą) su Ramiuoju vandenynu jungiančio dabartinio Beringo sąsiaurio vietoje, nusekus vandeniui, susidarydavo sausuma. Šiuo tiltu iš Šiaurės Amerikos arklių protėviai migravo į Aziją, po to į Europą ir Afriką.

Tiksliai nenustatyta, kada arklys atsirado Lietuvoje. Tačiau yra žinoma, kad prijaukintus arklius žmonės jau laikė priešistoriniais laikais. Lietuvius, kaip ir kitų baltų, mene rasta arklio atvaizdų iš neolito, žalvario bei geležies amžių. Apie arklio praeitį žinoma iš pilkalnių bei kapinynų. Paprotys laidoti raitelį su ištikimuoju žirgu Lietuvoje žinomas jau nuo pirmųjų amžių.

Archeologai, tyrinėdami Lietuvos pilkalnius ir kapinynus, atrado, kad kartu su žmogumi vienoje duobėje palaidotas žirgas arba ritualinės pavienės jo kūno dalys (galva, kojos). Atrasta vien tik žirgų kapų. Jų rasta Veršvuose (Kaune), Nemuno dešiniajame krante, slėnyje į pietryčius nuo

piliakalnio, Graužiuose (Kėdainių raj.), dešiniame Nevėžio krante, į upės slėnį nusileidžiančiame kalvos šlaite, Nendriniuose (Kapsuko raj.), Šešupės dešiniajame krante, kalvoje slėnio pakraštyje.

Žinomas Lietuvos arklinkystės specialistas V. Barauskas vadovėlyje "Arklinkystė" rašo: "Yra žinoma, kad Lietuvos kariuomenė senovėje buvo sudaryta išimtina iš raitelių. Ilgą laiką arkliai buvo naudojami tik jojimui, o įvairūs žemės dirbimo ir transporto darbai buvo atliekami jaučiais. Lietuvoje arklius imta naudoti darbui IX - X šimtmečiais. Vėliau arkliai, būdami judresni, greitesni už jaučius, pradėti naudoti kaip traukiamoji jėga žemės ūkyje".

Simonas Daukantas šitaip apibūdino senovės lietuvių ir arklio santykį: "Nesgi senovėje tebuvo garsus jaunikaitis, kuris gražesnę žirgą turėjo. Todėl kiekvienas pirmiausia būtų viso lobio išsižadėjęs, nekaip savo žirgą ligi gyvos galvos kitam atidavęs. Nesgi šiandien yra sakoma į susirūpinusį žmogų: 'Ko nuliūdęs? Ar ne žirgą pardavęs? Arba — nuliūdo, it žirgo nustojęs; arba — džiaugias, ar ne žirgą gavęs' ("Tiesa")

TOJE PAČIOJE PARDUOTUVĖJE DAUG EILIŲ

Utenoje maisto aptarnavimo parduotuvė "Saulėtekis" erdvi, tačiau pardavėjų darbas taip sutvarkytas, tarytum galvojančiam, kaip daugiau iš pirkėjo atimti laiko. Kokį daiktą bepirksi — vis nauja eilė. Ateiti į krautuvę labai arti, bet kai parduotuvėje tenka pastovėti daug eilių, kojos ima linkti. Pervaryti pirkėją per 3-4 eiles išsigudrinio beveik visos Utenos maisto dalykų parduotuvės. ("Tiesa")

SAUJA ŠEN, SAUJA TEN

"Tiesoje" rašoma, kad Bukonių tarybiniame ūkyje galima matyti juostą grūdų ant plento nuo Maiminių gamybinio centro iki sandėlio. Atsekti, kas taip daro, nelengva. Manoma, kad daug grūdų nubyra, važiuojant dideliu greičiu. Niekuo neuždengtus grūdus nešioja oro srovės. Iki grūdų sandėlio kelias labai duobėtas. Šoktelėjo

kartą mašina — nubyrėjo sauja, šoktelėjo kita — vėl sauja.

RADAU GRŪDŲ LOBĮ ...

"Tiesai" Stasys Ašmontas rašo: "Jau šešti metai stebiu Lietuvos kelius, kuriais vežamas derlius. Kvadratiname kelių ir kelkraščių metre suskaičiavau nuo 35 iki 360 mūsų brangiausio turto — grūdų. O kartais jų būna — nors sauja semk".

GRŪDŲ LIETUS

Lenkdamas javų pakrautą sunkvežimį, patenki tarsi po grūdų lietumi. Skaudu, kad iš taip nelengvai išaugintų grūdų nusejami keliai. Tokius vairuotojus ūkių vadovai turėtų nubausti. ("Tiesa")

DUONOS KVAPAS IR SKONIS

Duona gali būti saldi ir karti, minkšta ir rupi, žiūrint, kaip moki ją vertinti, kaip gerbi triūsą, kuris įdedamas ją auginant. Kas yra gardesnio už šviežios duonos kvapą? Kvapą javo, kai jis šiugždėdamas aukštiname srove byra į mašinos kėbulą, kvapą miltų, užpildančių maišus, kvapą berūgstančios tešlos ir tik ką iš krosnies ištraukto paskrudusio kepalų? Duona įkūnija savyje tūkstančio žmonių triūsą. Ar bereikia kalbėti apie tai, kad ji yra labiausiai brangintina ir saugotina?

Skaudu, kai iš taip nelengvai išaugintų grūdų iškepta duonelė blogai saugoma, švaistoma. Ukmergės rajone, Skripeliškių kaimo parduotuvėje užtikta nemažai supelijusios duonos. Parduotuvėje, esančioje Ukmergėje, Vilniaus gatvėje, kieme suliepsnojo laužas. Čia kartu su šiukšlėmis buvo deginami duonos kepalukai. Keletas jų dar ilgai voliojosi kieme. Be abejo, kepalukai jau netiko valgymui, tačiau juos buvo galima atiduoti gyvuliams šerti, lesinti paukščiams. Duona, paleista dūmais, tai ne tik materialinis, bet dar didesnis moralinis nuostolis. Degančią duoną matė vaikai ir anūkai. Daugelis jų iš savo senelių ir tėvų lūpų yra girdėję, jog reikia saugoti ir gerbti duonelę. Išeitų, kad kalbama viena, o daroma kita. ("Tiesa")

LIETUVOS KELIAI

"Tiesa" rašo, kad po pertvarkymo atiduotas naudoti kelias Kvėdarna - Rietavas. Pagal automobilių kelių tinklo tankumą, Lietuva dabar užima vieną pirmųjų vietų Tarybų Sąjungoje. Modernūs keliai gerokai sutrumpino atstumą ir pagerino susisiekimą tarp Vilniaus ir Ukmergės, Kauno ir Druskininkų, Ukmergės ir Molėtų bei kitų Lietuvos miestų.

PAPROČIAI

"Tiesoje" rašoma, kad gerą daržovę auginant, reikia įdėti nemaža triūso, o piktžolė pati auga. Taip yra ir su papročiais. Niekaip negalima suprasti, iš kur atsirado toks keistas paprotys: vos vyras sužino, kad jo žmona ligoninėje pagimdė sūnų ar dukrą, tai būtinai turi prisigerti. Ne vienas į šį keistą įpratimą žiūri atlaidžiai. Atseit — džiaugsmą laisto.

Laisto ir skausmą. Be alkoholinių gėrimų ne visada išsiverčiama ir per laidotuves. Geria susirinkę žmonės be jokios sąžinės ir gėdos. Prieš kelerius metus kaime laidotuvėms buvo nupirkta 80 butelių degtinės ir alaus. Žmonės gėrė taip, kad kai kurie jau dainuoti norėjo. Kai iš kapinių sugrįžo į namus, tai prie buteliais nustatyto stalo sėdėjo net iki pusiaunakčio.

Geria ir daugumas visai nusigeria. Jaunimas ir vaikai rodo savo "vyriškumą". Išgerti progų atsiranda visokių — kaimynas naujus baldus nusipirko, naują butą gavo, atėjo paskyrimas naujai mašinai pirkti...

DAUG SKENDUOLIŲ

Liepos mėnesį Lietuvoje nuskendo 41 žmogus. Dažna nelaimių vandenyje priežastimi buvo besaikis svaigalų vartojimas. Neblaivūs skendo pensininkai ir jaunuoliai, vyrai ir moterys, net paaugliai. Artėjant vasarai, buvo imtasi atitinkamų priemonių žmonių saugumui, tačiau nelaimingų atsitikimų vis dar nesumažėjo. ("Tiesa")

ĮSPŪDŽIAI

Šiomet vasaros metu Jungtinėse Amerikos Valstybėse lankėsi grupė Lietuvos turistų. Joje buvo ir Lietuvos valstybinio dailės

instituto rektorius Vincentas Gečas. Čia jo įspūdžiai: "Bendrauti daugiausia teko su pokario lietuvių emigrantais ir jų inteligentija. Prireikė ir padiskutuoti. Mat, pripažindami mūsų kultūros laimėjimus, mano pašnekovai užsispyrę nenorėjo matyti ekonominių Tarybų Lietuvos pasiekimų. Tuo tarpu informacijos jie turi, nes skaito mūsų spaudą, knygas. Deja, išvadas daro tendencingas, tarsi veidrodyje mato atvirkščią vaizdą, suabsoliutina trūkumus, "nepastebi" privalumų.

Pokario ateiviai, kaip man pasirodė, per daug užsisklendę nacionaliniuose sentimentaliuose "lietuviybės" rėmuose. Teko lankyti vadinamajame *Alkos* kultūros centre. Jame yra didelė biblioteka, kurioje sukaupiti leidiniai ir iš Tarybų Lietuvos — periodinė spauda ("Literatūra ir menas", "Kultūros barai", "Pergalė", "Gimtas kraštas" ir net "Komunistas"). "Lietuviškoji tarybinė enciklopedija" labai vertinama. Ši biblioteka tvarkoma visuomeniniais pagrindais. Greta bibliotekos yra muziejus, taip pat archyvas. Muziejuje buvo įdomu pamatyti didelę P. Kalpoko drobę "Napoleonas Vilniuje", A. Smetonos "Vilniaus universiteto įkūrimą", taip pat V. Virgirdos, A. Galdiko darbus. Tačiau greta galima išvysti ir meniškai silpnų kūrinių. Jie tikriausiai parodoje atsirado dėl savo sentimentalios lietuviškumo arba tiesiog reakcingos tematikos. Netoli muziejaus pastatyta vadinamoji Mindaugo pilis — nedidelė Vakarų Europos pilių kopija. Čia sukaupiti įvairūs religinės tematikos kūriniai (mozaika, vitražai, skulptūra). Įvairūs šių kūrinių meninis lygis — jį apibūdinčiau, kaip vidutinių dailininkų vidutinius darbus.

Deja, jokiame kitame muziejuje lietuvių kūrinių nemačiau. Tai dar kartą patvirtina mintį, kad sunku menininkui be savo krašto, be tėvynės. Pokario metais iš Lietuvos emigravo daug talentingų menininkų. Bendraudamas su ten esančiais menininkais, nuolat jaučiau, jog ne vienas svajoja, kad jo kūriniai patektų į Lietuvą, išliktų tėvų žemėje. Amerikoje išlikti jiems nedaug vilčių. ("Literatūra ir menas")

Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S.J.

KAIP RAŠYTI SVETIMUS VARDUS?

Jau keletas skaitytojų klausė, kaip rašyti svetimus vardus: ar originalia rašyba, ar pridėdant lietuviškas galūnes, ar visiškai sulietuvinant (vartojant lietuviškus atitikmenis), ar prieš lietuvišką galūnę rašyti apostrofą? Tai yra labai sunkus ir painus klausimas, į kurį neįmanoma duoti tokio atsakymo, kuris visus patenkintų. Šiuo klausimu ir Lietuvoje kalbininkai jau seniai tebediskutuoja. Neseniai spaudoje buvo paskelbtas jų nutarimas (jį duosime kitame numeryje), bet atrodo, kad ir toliau dar bus diskutuojama, nes tas nutarimas ne visiems bus priimtinas.

Dabar čia perspausdiname porą straipsnių, prieš daugelį metų rašytų "Gimtojoje kalboje", kurią tada redagavo dr. P. Jonikas, dr. A. Salys ir dr. Pr. Skardžius. Pirmas straipsnis "Vardų ir pavardžių rašymas" buvo rašytas L. Dambriūno 1958 m. 2-me numeryje, o antras "Dėl krikštavardžių vartojimo", rašytas J. Vaišnio, S.J., buvo 1959 m. 2-3 nr.

VARDŲ IR PAVARDŽIŲ RAŠYMAS

Amerikoje lietuviai savo vardus ir pavardes rašo labai nevienodai. Tas nevienodumas ypač krinta į akis, paskaičius kokį pavardžių sąrašą spaudoj ar šiaip leidiniuose, o taip pat ir įvairius skelbimus laikraščiuose. Visus vardų bei pavardžių rašymo būdus galima susikirstyti į tris grupes.

1. Grynai lietuviškas rašymo būdas, pvz.: *Juozas Klimas, Antanas Stukus, Sofi-*

ja Klimienė, Ona Sutkuvienė, Elena Klimaitė, Danutė Sutkutė.

2. Pusiau lietuviškas rašymo būdas, kai pavardė rašoma lietuviškai, o vardas angliškai, pvz.: *Anthony Deksnis, Peter Gailius, Joseph Klimas, Charles Grinius, Mary Stankus, Agnes Gyls, Sophie Rimkus.*

3. Visai nelietuviškas rašymo būdas, pvz.: *Vincent Colney, Charles Chase, John Mackiewicz, Zigmund Zudycki, Frances Stephens.*

Kyla klausimas, ar šitokia vardų pavardžių rašymo tvarka yra gera. Jei ne, tai kurios kitos tvarkos turėtume laikytis? Reikia pasakyti, kad lietuviškojoje spaudoje tėra geras ir pateisinamas tik pirmasis, t.y. grynai lietuviškas, rašymo būdas.

Antrasis rašymo būdas nėra pateisinamas lietuviškojo spaudoje, bet pateisinamas angliškojo spaudoje ar kalboje. Pagaliau trečias rašymo būdas visai nepateisinamas lietuvių spaudoje ir tik išimtiniais atvejais gali būti pateisinamas nelietuvių spaudoje.

Šitoks nusistatymas reikalingas paaiškinimo. Pirmiausia, pora žodžių apie antrąjį rašymo būdą, nes pirmasis savaime suprantamas. Kadangi daugumas krikščioniškų vardų yra hebrajų, graikų, lotynų ar kitos kilmės, tai visos kalbos, gavusios šiuos svetimuosius vardus, savaip juos prisitaiko, daugiau ar mažiau juos pakeisdamos. Todėl tas pats vardas kiekvienoje kalboje daugiau ar mažiau skirtingai tariamas ir rašomas. Dėl to *Joseph Klimas, Peter Gailius, Sophie Rimkus* tiek pat pateisinami anglų spaudoje, kaip *Jurgis Vašingtonas* ir *Abraomas Linkolnas* pateisinami lietuvių spaudoje. Čia ir moterų pavardės galūnės *-ienė* numetimas gali būti pateisintas panašiu pagrindu, kaip lietuvių kalboje pridėjimas galūninio priedo *-cs* ar *-is* svetimiems vardams ar pavardėms. Tačiau lietuvių spaudoje nėra pateisinama šalia lietuviškų pavardžių angliška krikščioniškų vardų forma, kaip *John, Erank, Peter, Sophie, Alice, Mary* ir pan. Jeigu jau nesibijoma rašyti grynai lietuvišką pavardę, tai ko bijotis lietuviškos vardo formos? Tuos nelietuviškus vardus senosios kartos lietuviams dažniausiai yra "prigydę" nelie-

tuviai darbdaviai ar viršininkai. Tokiais vardais jie iš pradžių buvo įrašyti dokumentuose, o paskui taip ir pasiliko. Dabarties kartos, o ypač spaudos pareiga yra padėti ta primesta svetimybė nusikratyti. Laikraščių redaktoriai turėtų paaiškinti skelbimų davėjams ir kitiems interesantams, kad lietuvis lietuviškame laikrašty turėtų rašyti *Jonas Petraitis*, o ne *John Petraitis*. Čia tik reikia pažymėti, kad grynai lietuviškų vardų nėra kaip keisti ar trumpinti, ir dėl to net angliškoj spaudoj jie turėtų būti rašomi lietuviškai: *Vytautas, Algirdas* (ar *Algis*), *Kęstutis, Aldona, Gražina*.

Trečias rašymo būdas, kai vardas ir pavardė rašomi nelietuviškai, lietuvių spaudoj, kaip minėta, visai nėra pateisinamas. Čia, žinoma, turiu galvoj tuos asmenis, kurie save laiko lietuviais. Apie nelietuvius arba nelaikančius savęs lietuviais čia nekalbama. Jei lietuviškoj spaudoj net amerikiečių pavardės sulietuvinam, rašydami *Vašingtonas* ar *Hooveris, Eisenhoweris*, tai juo labiau turėtume lietuviškai rašyti pačių lietuvių pavardes. Turėtume ir čia padėti tą reikalą išsiaiškinti tiems, kurie to nesupranta ar apie tai dar negalvoja. Ypač keista, kai lietuvis lietuviškam laikrašty rašosi nei lietuviškai, nei amerikietišškai, bet tiesiog lenkiškai, pvz.: *Mackievicz, Dombrotviski* ir pan.

Kai kurie lietuviai vartoja ne tik dviejopą vardo, bet ir pavardės formą — lietuvišką ir anglišką, pvz. *Albertas Kontautas* ir *Albert Contons*, *Jonas Jutkevičius* ir *John Jutt*, *Juozas Bolevičius* ir *Joseph Boley*. Be abejo, šitokia išeitis yra daug geresnė. Čia grynai angliškos pavardės turėjimas, kasdien turint reikalų su angliškai kalbančia visuomene, pvz. artistams, gali būti suprantamas ir pateisinamas.

Ilgos lietuviškos pavardės, dažniausiai su slaviškomis galūnėmis -*evicius* ir -*auskas*, iš tikrųjų labai nepatogios ir amerikiečių sunkiai ištiriamos. Todėl gerai daro tie, kurie jas trumpina ir trumpindami lietuviškai, kaip tai padarė *Aleksandravičiai, Jasikevičiai, Baranauskai, Vasiliauskai, Olšauskai* pavirtę *Aleksiais, Aleksoniais, Jasiais*,

Barais, Vasiais, Oliais ir pan. Tuo keliu, dar Lietuvoj pramintu, turėtume eiti ir toliau.

L. Dambriūnas

DĖL KRIKŠTAVARDŽIŲ VARTOJIMO

Jau ne kartą spaudoje buvo rašyta apie lietuviškų pavardžių išlaikymą. Jų keitimą galima pateisinti tik tais atvejais, kai pavardė nelietuviška, neestetiška ar gal ir dar koku ypatingu atsitikimu. Keisti savo pavardžių iš lietuviškų į angliškas ne tik joks įstatymas nereikalauja, bet kai kurie valdžios pareigūnai (teisėjai) kartais net viešai yra ir išbarę asmenis, norinčius be jokios rimtos priežasties suanglinti savo pavardes.

Tad pavardžių vartojimo klausimas yra labai aiškus ir paprastas. Bet šiek tiek kebliau yra su vardais. Apie vardų ir pavardžių rašymą buvo geras L. Dambriūno straipsnis antrame (1958 m.) "Gimtosios kalbos" numeryje. Labai teisingai autorius sako, kad savojoje spaudoje lietuvių vardus ir pavardes reikia rašyti tik lietuviškai. Toliau jis aiškina, kad angliškoje spaudoje pavardės turinčios būti rašomos taip pat lietuviškai, bet vardas galys būti rašomas lietuviškai arba angliškai. Aš čia norėčiau nurodyti vieną kitą priežastį, raginančią angliškoje aplinkoje krikščioniškuosius krikštavardžius vartoti angliškai. Gal ne visi su šiuo teigimu norės sutikti, nes mūsų spaudoje jau yra buvusių ir priešingų balsų. Štai "Draugo" dienraštyje kartą dr. S. Aliūnas, pajuokdamas kai kurių lietuvių greitą nutautimą, rašė:

"Stengsiuos būt amerikonas,

Ir būsiu juo, ar žūt, ar būt.

Verčiuos į Džaną aš iš Jono,

Ir iš Birutės būsiu Ruth".

Prisidedame ir mes prie minėtojo autoriaus, kritikuodami ne tik *Birutę*, tampančią *Ruth*, bet ir *Grażiną*, pasivadinusią *Grace*, *Nijolę* — *Nellie*, *Mildą* — *Mildred*. Negirtame ir *Stasio*, tapusio *Stanley*, ir *Kazio*, pasivadinusio *Casey*. Bet nesutinkame su autoriumi juoktis iš *Jono*, kurs angliškoje spaudoje pasirašo *John*, nei iš *Juozo*, kurs rašosi *Joseph*, nei iš *Petro*, pasivadi-

nusio *Peter*. Atrodo, kad skirtumas kiekvienam turėtų būti aiškus. Pirmuoju atveju yra visiškai beprasmiškas, kalbiškai nepagrįstas lietuviško vardo keitimas į angliškąjį, nieko bendra neturintį su lietuviškuoju, tik šiek tiek panašiai skambantį. Antroju atveju vardas nekeičiamas, tik išreiškiamas atitinkama kitos kalbos forma. Savo tautiniams vardams atitinkamų formų kitose kalbose neturime, todėl juos rašome lietuviškai net ir svetimose kalbose.

Taigi blogai daro Birutė, pasivadindama *Ruth*. *Ruth* yra senas hebraiškas vardas, vartotas Senajame Testamente. Taip pat ir germaniškos kilmės *Mildred* nieko bendra neturi su senovės lietuvių meilės deive *Milda*. Klysta, kurie mano, kad krikščioniškuosius vardus Stasį ir Kazį anglų kalboje atitinka *Stanley* ir *Casey*. Šiedu vardai yra kilę iš anglišių pavardžių ir visai nesąjį nei su Stasiu, nei su Kaziu, kuriuos anglų kalboje atitinka *Stanisla(u)s* ir *Casimir*.

Bet skaitytojai turbūt laukia, kad atsakytume į pagrindinį šios temos klausimą — kuo paremiame savo nuomonę, teigdami, kad geriau būtų jei savo krikščioniškuosius vardus angliškoje aplinkoje vartotume ne lietuviškomis, bet angliškomis formomis. Atsakymas paprastas: lietuvių kalboje asmenis ir daiktus vadiname lietuviškais vardais, o anglų — angliškais. Arba bendriau: iš vienos kalbos į kitą verčiame tuos žodžius, kurie turi kitoje kalboje savo atitikmenis. Jeigu tave kas nors lietuviškai paklaus, kokios esi tautybės, jam atsakysi — *lietuvis*. Bet jei to pat kas paklaus angliškai, tai, nors ir didžiausias patriotas būtum, nesakysi *lietuvis*, bet *Lithuanian*. Panašiai yra ir su krikštavardžiais. Čia galima dar nurodyti ir kai kurių antraeilių priežasčių, kodėl angliškoje aplinkoje geriau vartoti angliškuosius vardų atitikmenis. Štai, pavyzdžiui, jei į anglišką klausimą, koks tavo vardas, atsakysi arba parašysi *Kazys*, tai amerikietis nežinos, kad tas vardas neskirtinas nuo Lietuvos globėjo vardo, angliškai vadinamo *St. Casimir*. Dar blogesnėje padėtyje gali pasijusti koks nors Jonas, kurs

angliškoj spaudoj pasirodys ne *John*, bet *Jonas*. Amerikietis bei anglas šį vardą perskaitys "Džiaunes" ir, greičiausiai, pamąnys, kad tas asmuo yra žydas, nes lygiai taip (*Jonas*, taip pat ir *Jonah*) angliškai rašomas pranašo Jonos vardas. Šį Senojo Testamento vardą paprastai vartoja tik žydai.

J. Vaišnys, S.J.

TRUMPAI IŠ VISUR

■ Rytų Kanados liuteronų sinodas savo posėdyje Waterloo, Ont., birželio 21 d. vienbalsiai priėmė rezoliuciją, raginančią teikti visą galimą pagalbą persekiojamiems sovietų okupuotų kraštų krikščionims. Pavedama sekti religinę būklę Pabaltijo valstybėse. Raginamas centrinis Kanados liuteronų komitetas kreiptis į tikybinius pasaulio centrus, kaip Pasaulio Bažnyčių taryba ir kt., kad būtų teikiama pagalba Pabaltijo tikintiesiems, ypač kaliniams. Tarp jų minimas ir kun. A. Svarinskas. Suvažiavimo metu išdalintas leidinys "The Treatment of Christians in Occupied Estonia, Latvia, Lithuania".

■ V. Vokietijoje liepos 19 d. palaidotas pirmaujantis vokiečių rašytojas, Nobelio laureatas Heinrich Boell. Rašytojas prieš mirtį paprašė kuną aprūpinti jį šventais sakramentais, drauge išreikšdamas pageidavimą, kad būtų palaidotas su religinėmis apeigomis. Laidotuvėse dalyvavo Vokietijos prezidentas Weizsaekeris, rašytojas Guenther Grass ir daug kitų. Boell mirė, sulaukęs 67 metų.

■ Italijoje, Divino Amore Marijos šventovėje, įvyko visos Italijos jaunimo suvažiavimas liepos 21-28 d. Jie buvo apgyvendinti palapinių mieste. Turėjo progos padiskutuoti aktualiausias dabarties uždavinius.

■ Lenkijos primas kardinolas Glemp buvo pakviestas rugsėjo mėnesį lankytis JAV-se. Pakvietė JAV vyskupų konferencija.

■ JAV LB Kultūros tarybos premija už religinę kompoziciją buvo paskirta Jonui Govėdai už kalėdinę giesmę "Žemėn taiką nešū", žodžiai kun. St. Ylos.

■ Popiežius Pijus IX, gyvenęs 1792-1878 m., paskelbtas garbintinu — venerabilis. Jis gali būti garbinamas privačiai, bet ne viešai, bet tai pirmieji žingsniai į pripažinimą jį šventuoju.

■ Kanadoje, Montrealio mieste, liepos 4-7 dienomis įvyko tarptautinis kongresas buvusių alkoholikų, priklausančių organizacijai "Alcoholics Anonymous". Jame dalyvavo apie 50.000 žmonių, vyrų ir

moterų, kovojančių su alkoholizmu. Buvo atšvęsta 50 m. šios organizacijos sukaktis. Vyko posėdžiai, seminarai, paskaitos alkoholio ir narkotikų temomis, pergalės džiaugsmo dainos, net ir šokiai, pašnekesiai. Dalyvavo ir lietuvių grupė.

■ Kinijos mokslininkas, žymus komunizmo teoretikas, Socialinių mokslų akademijos vicepirmininkas Zhao Fusan partijos susirinkime paneigė Markso tvirtinimą, kad religija yra opiumas. Jis pažymėjo, kad religija sudaro kiekvienos tautos dvasinės civilizacijos turtą, dėl to būtina religiją mokslškai geriau pažinti ir suprasti. Religija yra svarbi visose gyvenimo srityse: literatūroje, mene, architektūroje, filosofijoje, moralėje, tautos papročiuose, gyvenimo būde. Taip kalbėjo Zhao Fusan ir jis jau nebe pirmas tokius pareiškimus Kinijoje daro.

■ Lietuvos delegacija rugpjūčio 11-18 d. dalyvavo 43-me tarptautiniame Eucharistiniame Kongrese Kenijos sostinėje Nairobi, Afrikoje. Delegacijai vadovavo vysk. Juozas Preikšas. Vyko šeši kunigai, visų Lietuvos vyskupijų atstovai. Juos visus apaštalinėje nunciatūroje priėmė popiežius Jonas Paulius II.

■ Popiežius Jonas Paulius II rugpjūčio 25 d. vasaros rezidencijoje Castelgandolfe susirinkusiai maldininkų miniai priminė Lietuvą, Lietuvos globėjo šv. Kazimiero mirties 500 m. sukaktį, pasirengimą švęsti 600 metų sukaktį nuo Lietuvos krikšto. Pasiūžiaugė, kad nuo krikščioniškos tradicijos Lietuva niekada nenutolo. Pabaigoje pabrėžė, „Trokštu, kad mūsų broliai Lietuvoje šiuo savo religinio gyvenimo malonės metu pajustų visos Bažnyčios tvirtą solidarumą“. Kvietė ištikimą ir gyvą Lietuvos bendruomenę pavesti Marijos globai. Spaudos agentas ir laikraščiai šiai popiežiaus kalbai parodė nemažą dėmesį.

■ Liurdą 1984 metais aplankė apie 4.200.000 maldininkų. Lankytojų skaičius kasmet auga.

■ Jonas Paulius II rugsėjo 8 d. lankė Lichtenšteino valstybę, nepriklausomą kraštą, esantį tarp Austrijos ir Šveicarijos. Lichtenšteino teritorija — 160 kvadratinų mylių. Lichtenšteine popiežius išbuvo apie 9 valandas. Savo pamoksluose popiežius priminė, kaip baisus nusikaltimas negimusių žudymas. Lichtenšteine yra 26.680 gyventojų, o popiežių pasitiko daug didesnė minia, suvažiavusių iš kitų valstybių. Popiežių specialia rezoliucija pasveikino parlamentas. Lichtenšteine daugelis tarptautinio verslo bendrovių turi savo centrus, susilaukdamos mokesčių lengvatų.

■ Pietų Afrikoje Cape Towno katalikų arkivyskupas kreipėsi į vyriausybę, pabrėždamas reikalą visiems užtikrinti pagrindines teises bei laisves, su-

šaukti visų gyventojų atstovų konferenciją, siekiant įgyvendinti naujas reformas, galop — paruošti naują konstituciją.

■ Argentinoje, Rozario mieste, marijonų vadovaujamoje parapijoje pašventinti nauji mokyklos rūmai, pavadinti „Republica de Lituania“ — Lietuvos respublika. Šventinimo išskilmėse dalyvavo vietos vyskupas dr. J. Lopez, iš Romos atvykęs marijonų vyriausias vadovas kun. D. Petraitis. Mokyklos pradininkas — tos parapijos klebonas kun. J. Margis, M.I.C.

■ Japonijoje katalikų yra tik 1½% visų gyventojų, bet dvasiniai pašaukimai auga. 1985 m. pavasarį buvo iššventinta 15 naujų kunigų, kurių tarpe du jėzuitai ir trys verbitai. Trečdalis japonų šeimų yra įsigiję Šv. Raštą arba kurio nors kataliko rašytojo knygą. Kas septintas japonas yra lankęs katalikų mokyklą arba bent katalikų vaikų darželį.

■ JAV-se susirgusiųjų AIDS (Acquired Immune Deficiency Syndrome) liga skaičius artėja prie 13.000. Tokių ligonių organizmas netenka atsparos užkrėtimams. Liga daugiausia plinta homoseksualizmo keliu. Mirtingumas labai didelis.

■ Amerikoje leidžiamas specialus žurnalas kovai prieš negimusių kūdikių žudymą ir apskritai prieš seksualines negeroves. Eina kas mėnuo. Jo adresas: All About Issues, American Life League, P.O. Box 1350, Stafford, VA 22554.

■ „Aidai“, tėvų pranciškonų leidžiamas dvi mėnesinis kultūros žurnalas, sulaukė 40 metų gyvavimo sukakties. Jį yra redagavę Kazys Bradūnas (1946-1949), Antanas Vaičiulaitis (1950-1964), dr. Juozas Girmius (1965-1980), o po jo dabar redaguoja poetas Leonardas Andriekus. Žurnalo adresas: 361 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207.

■ Ateitininkų Federacijos jubiliejinis kongresas, švenčiant 75 m. sukaktį, įvyko Darbo dienos savaitgalį, rugpjūčio 30 - rugsėjo 2 d., Čikagoje. Pasižymėjo dideliu dalyvių gausumu. Per pamaldas Nekalto Prasidėjimo bažnyčioje, kur dalyvavo ir kard. Bernardin, susirinko apie 1200 žmonių. Pamoksle kardinolas iškėlė ateitininkiškų principų svarbą. Bankete dalyvių buvo apie 900. Programos atlikimam buvo gausiai įtrauktas jaunimas. Mergaičių plastiniai judesiai bažnyčioje, nešant lėlijas prie Marijos statulos, o taip pat Tėvynės vakaras, kur pasikeisdamos ateitininkų grupės nešė kryžių, o bažnyčioje priminė lageriuose nužudytus ateitininkus — dalyviams traukė ašaras. Nauju ateitininkų vadu išrinktas inž. J. Polikaitis. Kongreso pamaldose su pamokslais, mišių auka dalyvavo ir vysk. V. Brizgys bei vysk. P. Baltakis.

■ Kardinolų kolegijos suvažiavimui paskirta data — lapkričio 21 d. Sukviesta 152 kardinolai.

■ Prel. Audrys Bačkis dalyvavo Ženevos konferencijoje kaip Apaštalo Sosto delegacijos pirmininkas. Vatikane jis yra Viešųjų reikalų tarybos vice-sekretorius. Savo kalboje prel. Bačkis pabrėžė, kad Vatikanas noriai jungiasi prie pastangų užtikrinti laisvę, saugumą. Skatino uoliau siekti žmonijos gerovės ir pažangos, ragino užkirsti kelią atominiam ginklavimuisi.

■ Vysk. Paulius Baltakis, O.F.M., numato Brazilijoje lankytis vasario 2 - kovo 4 d., kai Šv. Juozapo lietuvių parapija Sao Paulo mieste švęs 50 metų sukaktį.

■ Kolumbijoje kun. Stasys Matutis, 72 m. amžiaus, yra įsteigęs Don Bosco socialinį centrą — 60.000 kv. metrų pastatus, kur yra 10.000 gyventojų. Čia mokosi 1.700 pradžios mokyklos mokinių, 1.000 aukštesnės amatų mokyklos mokinių, o universitetą lanko 250 studentų. Mokyklose dirba 58 mokytojai. Toje apylinkėje, Barranquillos mieste, einas dienraštis "El Heraldo" paskyrė visą puslapį iškelti kun. St. Matučio laimėjimus socialinėje srityje.

■ JAV kariuomenėje šiuo metu trūksta kapelionų; susirūpinta jų gauti reikiamą skaičių.

■ "Vytis", mėnesinis Lietuvos vyčių leidžiamas žurnalas, buvo įsteigtas 1915 m. Čikagoje. Pirmas jo numeris pasirodė spalio mėn., taigi šiemet švenčia 70 metų sukaktį. Pirmuosius numerius redagavo ir administravo: A.M. Račkus, K. Pakštas, L. Šimutis. Vėliau redaktoriais yra buvę: M. Zujus, I. Sakalas, A. Skirius, J. Leimonas, A. Vaičiulaitis, L. Stukienė ir kiti. Dabar redaguoja Aldona Ryan. Žurnalas gausiai iliustruotas, leidžiamas anglų ir lietuvių kalbomis, religine, patriotine dvasia. Adresas: Vytis, Scotie Žukas, 5112 S. Mayfield, Chicago, IL 60638.

■ Prof. Simas Sužiedelis, istorikas, daugelio straipsnių ir knygų autorius, buvęs "Darbininko" bei Lietuvių enciklopedijos redaktorius, mirė rugsėjo 22 d., eidamas 82 metus. Buvo pasišventęs ir organizaciniam darbui — yra buvęs ateitininkijos vadu.

■ Dr. D. Russell, JAV-se apklausinėjusi 930 moterų, nustatė, kad pornografinė spauda ir filmai prisideda prie vyrų įtaigojimo užpulti moterį. Kalifornijos universiteto, Los Angeles mieste, psichologo Neil Malamuth tyrimai irgi patvirtino, jog pornografija yra prisidėjusi, kad moterų užpuolimai yra padaugėję.

■ AV Lietuvių Bendruomenės pirmininku išrinktas Alg. Gečys, jo pavaduotoju — V. Volertas. Po pusantų metų jiedu pareigomis pasikeis.

■ Lietuvių pranciškonų kapitula Kennebunkporte, Me, rugsėjo 12 d. provinciolu išrinko kun. Placidą Barių, viceprovinciolu Augustiną Simanavičių, patarėjais: kun. Jurgį Gailiūšį, kun. Bernardiną Grauslį, kun. Pranciškų Gedgaudą ir kun. Antaną Prapaką.

■ Putname, Amerikos lietuvių kultūros archyve (ALKA), dr. Mildos Budrienės rūpesčiu steigiamas medicinos skyrius.

J. Pr.

"Laiškų lietuviams" konkursas

Skelbiame XXVII straipsnio konkursą suaugusiems ir jaunimui. Suaugusiems siūlome šias temas:

1. Mūsų visuomenės skaldymosi priežastys ir santykiai su Lietuva.
2. Atvirumas ir vienišumas šeimoje.
3. Mūsų šeimų problemos.
4. Krikščionio laikysena skirtingų rasių, tautų, tikybų ir partijų atžvilgiu.
5. Ar tylėjimas visuomet yra auksas; kada privalome kalbėti?.
6. Ko laukiame iš pamokslininkų?

Jaunimui:

1. Dažnai jaunimas pasako: "Aš neinu į bažnyčią, nes iš mūsų nieko negaunu". Ką tu atsakytum?
2. Dėl ko taip mažai jaunuolių renkasi dvasinį luomą?
3. Dėl ko jaunimas pradeda rūkyti, gerti, vartoti narkotikus?
4. Kokios savybės draugystę ugdo ir kokios žudo?
5. Ko mes laukiame iš auklėtojų?
6. Pliusai ir minusai būti lietuviu svetimame krašte.

Čia yra nurodyta tik medžiaga, temą formuluoti gali pats autorius. Galima vartoti ir beletristinę formą. Straipsniai turi būti tinkami spausdinti "Laiškuose lietuviams". Jie turi pasiekti redakciją iki 1986 m. vasario mėn. 16 dienos. Premijoms turime 850 dol., jas paskirstys laimėtojams savo nužiūra konkurso vertinimo komisija, kurią sudaro: Apolinaras Bagdonas, Petras Daugintis, S.J., Danutė Eidukienė, Rita Likanderytė ir Nijolė Užabalienė.

Premijos bus įteiktos "Laiškų lietuviams" mėtinėje šventėje 1986 m. balandžio mėn. 13 d. Jaunimo centre. Premijų mėcenatai: Pranas Lekutis (500 dol.), Jonas ir Bronė Veselkai (150 dol.), Stefanija Rudokienė (100 dol.), Ona Siliūnienė (100 dol.).

LEIDĖJŲ IR ADMINISTRACIJOS PRANEŠIMAS

Nuo 1986 metų pradžios „Laiškų lietuviams“ metinė prenumerata bus 10 amerikietiško dolerių. Atskiro numerio kaina — 1 dol. Siunčiant prenumeratos mokestį kanadiškais pinigais reikėtų bent 12 dolerių.

“LAIŠKŲ LIETUVIAMS” ESKURSIJA

Kaip jau buvo pranešta, ateinančiais metais planuojame ekskursiją į Austriją, Vengriją ir Jugoslaviją. Ilgiausiai būtume Jugoslavijoje. Ten yra daug ko pamatyti, o kainos palyginti žemos. Ekskursija tęstųsi apie 18 dienų. Planuojame išvykti apie birželio 15 dieną. Esame užmezgę derybas su keliomis įstaigomis, bet dar galutinių atsakymų nesame gavę. Kai tik ką nors sužinosime, tuoj pranešime; bet kas mano keliauti, gali jau dabar mums pranešti.

VISIEMS REIKALINGA KNYGA

Jau iš spaudos išėjo ir platinama daugelio seniai laukta knyga **“Praktinė lietuvių kalbos vartoseną”**, paruošta J. Vaišnio, S.J. Knyga labai naudinga visiems, kurie domisi lietuvių kalba ir jos kultūra. Ji bus naudinga lituanistinių mokyklų mokytojams, aukštesniųjų lituanistinių mokyklų mokiniams, laikraščių redaktoriams, rašytojams ir visiems, kurie nori taisyklingai lietuviškai rašyti ir kalbėti. Knyga kietais viršeliais, 240 psl., kaina tik 8 dol. Galima gauti pas platintojus arba “Drauge”, 4545 W. 63rd Street, Chicago, IL 60629.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Antanas Skirka. SŪDUVOS KRAŠTO PADAVIMAI IR LEGENDOS. Išleista Čikagoje 1985 m. Iliustravo Vladas Vijeikis. 80 psl., kaina nepažymėta.

Vytautas Bagdanavičius, M.I.C. VIENUOLINIS GYVENIMAS. II dalis. Mąstymai apie vienuolinio gyvenimo prasmę ir reikšmę. Išleista Čikagoje 1985 m. 27 psl., kaina nepažymėta.

TĖVYNĖS SARGAS. Nr. 2(61). Redaguoja Algirdas J. Kasulaitis, 894 E. 22nd Street, Euclid, OH 44123. Administracija: Adomas Viliušis, 4050 S. Campbell, Chicago, IL 60632. Šio nr. kaina — 4 dol.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas. Redaktorius — Juozas Vaišnys, S.J. Redaktoriaus pavaduotojas — Antanas Saulaitis, S.J. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Vytautas Kasniūnas, Nijolė Užubalienė, Gediminas Vakarė. Administratorė — Aleksandra Likanderienė. Adresas: 2345 West 56th Street, Chicago, IL 60636. Telef. 737-8400. Nekaltai Pradėtosios Švenč. M. Marijos seserų spaustuvė, Putnam, Connecticut 06260. Metinė prenumerata — 8 dol., atskiras numeris — 80 centų.